

**SOORTENBESCHERMINGSTOETS
DIJKTRAJECT NIEUWE-ANNEX-
STAVENISSEPOLDER, NOORDPOLDER [33]
OOSTERSCHELDE - DEELPRODUCT**

PROJECTBUREAU ZEEWERINGEN
PZDB-R-12316

7 november 2012
076698431:0.5 - Definitief
B02043.000133.0200

Inhoud

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding voor de Soortenbeschermingstoets	5
1.2 Opzet van de Soortenbeschermingstoets	6
1.3 Kwaliteitsbewaking Soortenbeschermingstoets	7
1.4 Leeswijzer	7
2 Werkzaamheden	9
2.1 Doel van de dijkverbetering	9
2.2 Project- en onderzoeksgebied	9
2.3 Werkzaamheden	12
2.4 Standaard maatregelen	14
3 Aanwezigheid van beschermde soorten	17
3.1 Gebruikte gegevens	17
3.2 Methode	18
3.3 Aanwezigheid beschermde soorten	20
3.3.1 Flora	20
3.3.2 Zoogdieren	20
3.3.3 Vogels	21
3.3.4 Amfibieën	23
3.3.5 Reptielen	24
3.3.6 Vissen	24
3.3.7 Ongewervelden	24
3.4 Overzichtstabel beschermde soorten	24
4 Effecten	25
4.1 Invloeden van het project	25
4.1.1 Flora	25
4.1.2 Zoogdieren	25
4.1.3 Vogels	26
4.1.4 Amfibieën	28
4.1.5 Reptielen	28
4.1.6 Vissen	28
4.1.7 Ongewervelden	28
4.2 Toetsing Flora- en faunawet	29
4.2.1 Overtreding verbodsbepalingen	29
4.2.2 Overzicht toetsing verbodsbepalingen	30
4.2.3 Toetsing aan beschermingsniveaus	31
4.2.4 Het criterium 'Het voorkómen van schade'	32
4.2.5 Het criterium 'Gunstige staat van instandhouding'	33
4.2.6 De criteria 'Geen andere bevredigende oplossing' en 'Dwingende redenen van openbaar belang'	34

5	Mitigerende maatregelen	35
5.1	Mitigerende maatregelen.....	35
5.2	Standaard maatregelen	35
5.3	Maatregelen voor fasering van werkzaamheden	36
5.4	Maatregelen voor uitvoer van werkzaamheden.....	36
5.5	Effecten van maatregelen.....	36
6	Conclusies	37
6.1	Conclusies soortenbeschermingstoets.....	37
6.2	Ontheffing.....	38
7	Gebruikte bronnen	39
Bijlage 1	Wettelijk kader	41
Bijlage 2	Projectgebied.....	45
Bijlage 3	Transportroutes en depotlocaties	47
Colofon		49

Samenvatting

In deze soortenbeschermingstoets zijn de effecten van het aanpassen van de steenbekleding van het dijktraject Nieuwe-annex-Stavenissepolder, Noordpolder getoetst aan het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. De effecten zijn beoordeeld aan de voor dit kader geldende kwalificerende waarden.

Het dijkvak ligt tussen de dijkpalen 921 en 955. Langs het dijktraject liggen buitendijks slikken en schor en binnendijks het natuurontwikkelingsgebied Noordpolder. Langs het dijktraject is voorzien om de dijkbekleding aan te passen. Het onverharde onderhoudspad wordt hierbij afgewerkt als een groene dijk waarbij de openstelling niet wijzigt.

Tabel 1 geeft een overzicht van relevante kwalificerende natuurwaarden, effecten en verwachte significantie van effecten.

Tabel 1: Samenvattende tabel met aanwezige kwalificerende natuurwaarden, tijdelijke en permanente effecten en of sprake is van significante effecten.

Soortgroep	Beschermde soort	Beschermingscategorie Flora en faunawet	Overtreding	Overtreding na mitigerende maatregelen
Flora	Rietorchis	Tabel 2	Mogelijk, werken volgens gedragscode kan dit voorkomen	Nee
Zoogdieren	Bunzing, egel, (spits- en woel-) muizen, vos en woelrat	Tabel 1	Nee, vrijstelling van verbodsbepalingen bij ruimtelijke ontwikkelingen	N.v.t.
	Gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, watervleermuis	Tabel 3	Nee	N.v.t.
Vogels	Broedvogels, zie *	Vogels	Ja	Nee
Amfibieën	Gewone pad	Tabel 1	Nee, vrijstelling van verbodsbepalingen bij ruimtelijke ontwikkelingen	N.v.t.
	Rugstreppad	Tabel 3	Mogelijk, kolonisatie leidt tot overtreding van verbodsbepalingen.	Nee
Vissen	Buitendijks, zout water	Afhankelijk van de soort, voornamelijk tabel 2	Nee	N.v.t.

De werkzaamheden leiden tot geringe negatieve effecten voor beschermde soorten. Voor een aantal soorten geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen. Voor een aantal andere soorten is het vereist om maatregelen te nemen. Door dergelijke maatregelen zijn effecten op soorten te voorkomen. Na het nemen van deze mitigerende maatregelen is een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet niet nodig.

1 Inleiding

1.1 AANLEIDING VOOR DE SOORTENBESCHERMINGSTOETS

Uit onderzoek van de Technische Adviescommissie voor de Waterkeringen (TAW) is gebleken dat een groot deel van de taludbekledingen op de zeedijken in Zeeland niet sterk genoeg is. De belangrijkste problemen doen zich voor bij bekledingen van betonblokken, die direct op een onderlaag van klei zijn aangebracht. Rijkswaterstaat heeft het Projectbureau Zeeweringen opgestart om deze problemen op te lossen. In samenwerking met de Waterschap Scheldestromen en de provincie Zeeland verbetert het projectbureau, waar nodig binnen dit project, de taludbekledingen van de primaire waterkeringen in Zeeland, zodat deze voldoen aan de wettelijke eisen.

Voor de uitvoering in 2014 zijn meerdere dijktrajecten langs de Oosterschelde geselecteerd, waaronder het traject Nieuwe-annex-Stavenissepolder, Noordpolder (hierna Stavenissepolder-Noordpolder) met een lengte van ongeveer 3,4 km. Een alternatievenafweging is gemaakt in "Ontwerpnota Nieuwe-annex-Stavenissepolder, Noordpolder [33]" (Den Hoed, 2012). Bij het ontwerp is rekening gehouden met ecologische uitgangspunten.

Het uitvoeren van de dijkverbetering beïnvloedt mogelijk het ecosysteem van de Oosterschelde. Het gaat daarbij om beschermde en bijzondere soorten planten en dieren, beschermde habitats en het beschermde gebied Oosterschelde. In dit kader zijn twee Nederlandse wetten van belang: de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998. In deze wetten zijn de bepalingen van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn verankerd. Hiermee komt de directe werking van de Vogel- en Habitatrichtlijn te vervallen en vormt de Nederlandse wet het relevante afwegingskader.

De Natuurbeschermingswet 1998 regelt de gebiedsbescherming. Dit geldt zowel voor Beschermde Natuurmonumenten als voor Natura 2000-gebieden (ook wel Speciale Beschermingszones, SBZ's genoemd). De Oosterschelde is zowel aangewezen als Beschermde Natuurmonument, als SBZ in het kader van de Vogelrichtlijn (Vogelrichtlijngebied) en als SBZ in het kader van de Habitatrichtlijn (Habitatrichtlijngebied). De toetsing aan de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de "Passende Beoordeling dijktraject Nieuwe-annex-Stavenissepolder, Noordpolder [33]" (ARCADIS, 2012a).

De bescherming van soorten is opgenomen in de Flora- en faunawet. De Flora- en faunawet beschermt vrijwel alle van nature in Nederland voorkomende gewervelde dieren en een aantal planten en ongewervelden. Enkele soorten die niet in de Flora- en faunawet zijn opgenomen, zijn karakteristiek en/of zeldzaam in de regio.

Deze soorten zijn merendeels opgenomen in het provinciale soortenbeleid (provincie Zeeland, 2001). Deze rapportage gaat niet in op deze soorten (deze zijn immers niet wettelijk beschermd).

De dijkverbetering kan op verschillende manieren invloed hebben op beschermde planten en dieren:

- Het vervangen van de dijkbekleding leidt mogelijk tot verlies van aanwezige vegetaties en biotopen door ruimtebeslag en/of verandering van het substraat. Afhankelijk van de gewenste inrichting is dit effect tijdelijk of permanent. Ruimtebeslag en verandering van substraat leiden hierdoor mogelijk tot verlies van groeiplaatsen, leefgebieden of broedgebieden van beschermde soorten.
- De werkzaamheden leiden tot tijdelijke verstoring en verontrusting van aanwezige dieren (bijvoorbeeld broedende of foeragerende vogels).
- Voor afsluiting van de Oosterschelde door de Oosterscheldewerken zijn op enkele plaatsen langs de Oosterscheldedijken op de kreukelberm schorren en slikken ontstaan door opslibbing, of recenter door het afdekken van de kreukelberm met grond. Deze grond wordt verwijderd om de werkzaamheden uit te voeren. De zandhonger van de Oosterschelde (dit treedt op sinds de aanleg van de Oosterscheldewerken) belemmert mogelijk het herstel van vegetaties op de werkstrook.
- Verharding en openstelling van voorheen slecht toegankelijke buitenbermen voor recreatie leidt tot verstoring en verontrusting van aanwezige soorten, in het bijzonder vogels.
- Het aanleggen en gebruik van werkwegen en dijkovergangen leidt mogelijk tot verstoring en verontrusting van aanwezige soorten, in het bijzonder vogels.

Bovengenoemde effecten leiden mogelijk tot verboden handelingen ten aanzien van beschermde soorten. Het is daarom noodzakelijk om een toetsing aan de Flora- en faunawet uit te voeren. In voorliggend rapport is deze toets aan de Flora- en faunawet uitgewerkt.

Voor ieder dijktraject laat het Projectbureau Zeeweringen een soortenbeschermingstoets uitvoeren. Daarnaast heeft in 2005 een integrale beoordeling van de dijkversterking in de Oosterschelde (IBOS) plaatsgevonden (Schouten et al., 2005). Deze integrale beoordeling geeft aan welke cumulatieve effecten mogelijk optreden tijdens het gehele traject van de verbetering van de Oosterscheldedijken. De resultaten van het IBOS zijn, waar relevant, in deze soortenbeschermingstoets verwerkt.

1.2 OPZET VAN DE SOORTENBESCHERMINGSTOETS

Het wettelijk kader van de soortenbeschermingstoets is beschreven in Bijlage 1. Om helder te krijgen of verboden handelingen in het kader van de Flora- en faunawet voorzien zijn en of daarvoor eventueel een ontheffing op verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet noodzakelijk is, staan in de soortenbeschermingstoets de volgende onderdelen:

1. De aanwezigheid van beschermde soorten planten en dieren. Per soortgroep is aangegeven welke soorten (mogelijk) in en nabij het projectgebied aanwezig zijn.
2. Per soort of soortgroep is beschreven of, en zo ja, welke invloeden het project (mogelijk) heeft.
3. Deze invloeden zijn getoetst aan de Flora- en faunawet: zijn verboden handelingen voorzien met het uitvoeren van de dijkverbetering.
4. Indien verboden handelingen (mogelijk) plaatsvinden, beoordelen wij of mitigerende of compenserende maatregelen nodig zijn en welk afwegingskader van toepassing is op de betreffende soorten. Het in de praktijk uitwerken van eventueel noodzakelijke mitigerende of compenserende maatregelen vindt plaats in de planbeschrijving.

1.3 KWALITEITSBEWAKING SOORTENBESCHERMINGSTOETS

Deze toets is opgesteld in opdracht van Projectbureau Zeeweringen. Projectbureau Zeeweringen wil vertraging tijdens de uitvoering zoveel mogelijk voorkomen. Het opstellen van de soortenbeschermingstoets voor alle dijktrajecten vindt daarom met grote zorgvuldigheid plaats. De concepttoetsen worden ter commentaar voorgelegd aan enkele deskundige medewerkers van Rijkswaterstaat Zeeland en Waterschap Scheldestromen.

1.4 LEESWIJZER

In hoofdstuk 2 beschrijven wij de werkzaamheden langs het dijktraject. De aanwezigheid van kwalificerende waarden is beschreven in hoofdstuk 3 en de effecten van de werkzaamheden op deze waarden in hoofdstuk 4. Mitigerende maatregelen die de effecten beperken staan in hoofdstuk 5. Hoofdstuk 6 geeft de conclusies van het rapport. De gebruikte bronnen staan in hoofdstuk 7. Bijlage 1 geeft het wettelijk kader van de toets. Bijlage 2 geeft een kaart van het projectgebied en in Bijlage 3 wordt een kaart gepresenteerd van de transportroutes en depotlocaties.

2

Werkzaamheden

2.1 DOEL VAN DE DIJKVERBETERING

De dijken bieden het achterland bescherming tegen hoge waterstanden. In de Wet op de Waterkering is voor de primaire waterkering rond de Oosterschelde een veiligheidsnorm van 1/4000 opgenomen. Deze veiligheidsnorm bestaat uit de gemiddelde overschrijdingskans per jaar van de hoogste hoogwaterstand waarop de tot directe kering van het buitenwater bestemde primaire waterkering moet zijn berekend; in dit geval eenmaal per 4000 jaar.

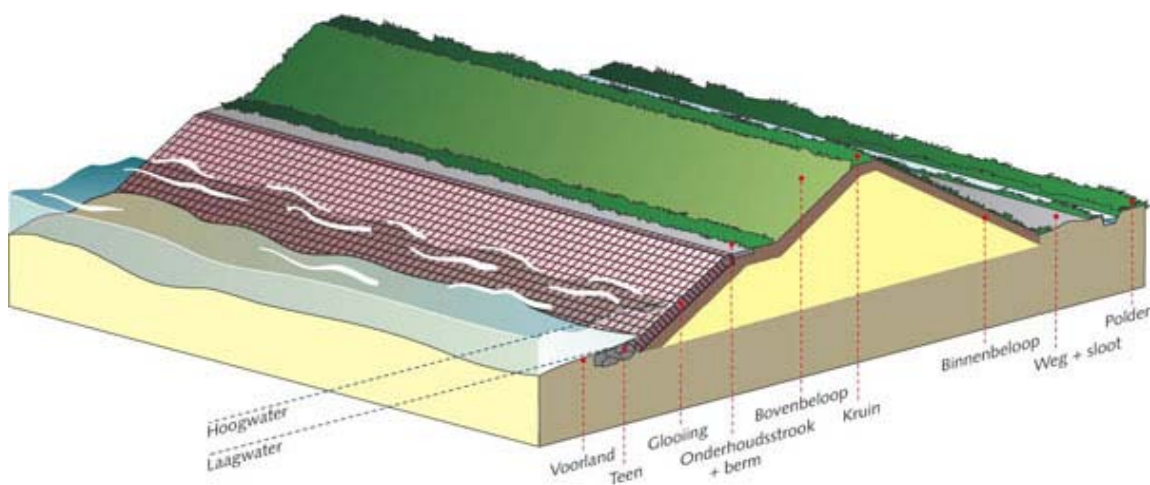
Uit toetsing van de steenbekleding van het dijktraject is gebleken dat het grootste deel van de dijk langs het dijktraject niet voldoet aan de huidige norm (Den Hoed, 2012). De dijkverbetering is gericht op het verbeteren van de bekleding van de dijk om deze aan de geldende veiligheidsnorm te laten voldoen.

2.2 PROJECT- EN ONDERZOEKSGBIED

Onderzoeksgebied

Het projectgebied omvat het dijktraject waar de werkzaamheden plaats gaan vinden.

Het onderzoeksgebied is groter dan dit projectgebied: het gebied waarbinnen effecten mogelijk optreden ten gevolge van de dijkverbetering behoort tot het onderzoeksgebied. Tenzij anders vermeld is (vooral voor vogels) uitgegaan van een invloedzone van 200 meter rond het projectgebied (verstoringzone van vogels, zie Krijgsveld *et al.*, 2004; 2008). Afbeelding 1 geeft de verschillende delen van de dijk met bijbehorende benamingen weer.

Afbeelding 1: Doorsnede van een dijk met de gehanteerde benamingen. In de tekening zijn de boven- en ondertafel van de glooiing niet aangegeven. De boventafel is het deel boven de stand van gemiddeld hoogwater (GHW) en de ondertafel ligt onder deze stand. De kreukelberm is ook niet aangegeven en deze ligt in het voorland voor de teen.

Ligging projectgebied

Het dijkvak Stavenissepolder-Noordpolder ligt aan de zuidwestkant van Tholen langs de Oosterschelde. Het traject is gelegen in de gemeente Tholen. Het gedeelte dat is geselecteerd voor verbetering ligt tussen dijkpaal (dp) 921 en dp 955. De beheerder van het dijktraject is het waterschap Scheldestromen. Het traject heeft een lengte van circa 3,4 kilometer en grenst in het noordwesten aan het dijkvak Nieuwe-annex-Stavenissepolder dat in 2012 is versterkt. Het traject grenst in het zuidoosten aan het dijkvak Noordpolder, Oudelandpolder, Muijepolder en Pluimpotpolder, uitgevoerd in 2006. De zuidoostelijke begrenzing van het dijkvak valt samen met Gemaal "De Noord". Bij de werkzaamheden in 2006 vielen de dammetjes van het gemaal niet binnen het dijkvak, zodat deze in het huidige te verbeteren dijkvak vallen.

Nabij de Poesdreef (dp 921) is binnendijks een depot voor tijdelijke opslag van materiaal gelegen met een tijdelijke dijkovergang. Zowel het depot als de dijkovergang zijn in 2012 gebruikt voor de werkzaamheden aan het dijkvak Nieuwe-annex-Stavenissepolder. Voor het onderhavige dijktraject Stavenissepolder-Noordpolder zullen deze wederom worden gebruikt.

Delen van het voorland zijn begroeid met schorvegetaties, het overige voorland bestaat uit bij laagwater droogvallend slik. Zie voor het projectgebied Afbeelding 2 (voor een grotere afbeelding zie Bijlage 2).

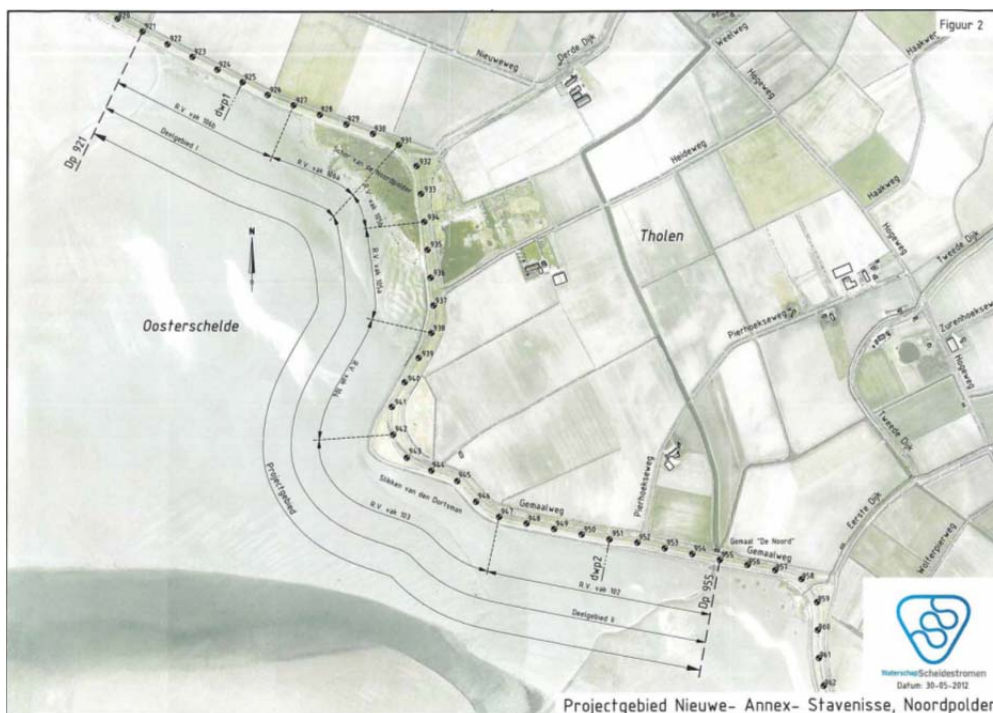
Belangrijkste landschapselementen van noord naar zuid:

Buitendijks:

- Langs het gehele dijktraject is de buitenberm onverhard.
- Langs het gehele dijktraject liggen de "Slikken van den Dortsman".
- Tussen dp 929 en dp 936 ligt een schor, genaamd het "Schor van de Noordpolder".
- Tussen dp 954 en dp 955 liggen de dammetjes van het gemaal "De Noord".

Binnendijks

- Bij dp 921 ligt de depotlocatie.
- Tussen dp 932 en dp 937 is binnendijks het natuurontwikkelingsgebied "Noordpolder" aanwezig.
- Er zijn bestaande dijkovergangen nabij dp 931+50m, dp 938, dp 943 en nabij dp 958+50m.

Afbeelding 2: Ligging van het projectgebied. In Bijlage 2 is een grotere versie van deze afbeelding weergegeven.

Abbeelding 2 geeft de ligging van de verschillende deelgebieden langs het dijktraject. Tabel 2 geeft de onderverdeling van deelgebieden van het dijktraject.

Tabel 2: Deelgebieden langs het dijktraject (Den Hoed, 2012).

Deelgebied	Van (dijkpaal)	Tot (dijkpaal)
I	921	931
II	931	955

Huidige steenbekleding

De huidige bekleding van het dijkvak Stavenisepolder-Noordpolder is vrij eenduidig. Hieronder volgt een korte weergave van de huidige steenbekleding (Den Hoed, 2012).

- De glooiing tussen dp 921 en dp 930+50m bestaat uit Fixstone (open steenasfalt).
- Tussen dp 930+50m en dp 939 bestaat de bekleding van de glooiing uit Haringmanblokken met daarboven doorgroeistenen.
- Tussen dp 939 en dp 950+70m bestaat de bekleding op de ondertafel uit Vilvoordse steen ingegoten met beton, met daarboven basalt ingegoten met beton. Op de boventafel bestaat de bekleding uit Haringmanblokken met aansluitend doorgroeistenen.
- Tussen dp 950+70m en dp 954+70m (gemaal "De Noord") bestaat de bekleding ook volledig uit Haringmanblokken met daarboven doorgroeistenen.
- Bij dp 955 ligt de grens van het dijkvak. De dammetjes van het gemaal "De Noord" bestaan uit basalt. Ter plaatse van gemaal "De Noord" bestaat de gehele glooiing uit basaltzuilen. Deze bekleding loopt door tot de berm.

Toetsing huidige steenbekleding

De dijk is getoetst aan de geldende veiligheidsnormen (Den Hoed, 2012). Conclusie van de toetsing is dat de gehele gezette steenbekleding is afgekeurd, uitgezonderd de dammetjes van gemaal "de Noord" die goed zijn getoetst. De kreukelberm scoort over het gehele traject onvoldoende. Bijna het gehele dijkvak moet worden verbeterd.

Toegankelijkheid

Het gehele dijktraject is vrij toegankelijk voor voetgangers, behalve een deel van het voorland bestaande uit slik en schor. Tussen dijkpaal 942 en 955 is het slik voor de dijk wel toegankelijk en in gebruik als pierenspitlocatie. Er zijn over het gehele traject een viertal dijkovergangen aanwezig. In de bestaande situatie is het buitendijkse onderhoudspad overgroeid. Hierdoor is het niet aantrekkelijk voor fietsers en gemotoriseerd verkeer om buitendijks te rijden. Bij aangrenzende dijktrajecten is de buitenberm eveneens onverhard en alleen toegankelijk voor voetgangers.

Recreatie

Langs de dijk vinden verschillende vormen van recreatie plaats. Over de gehele lengte is het mogelijk en toegestaan om over het onderhoudspad te wandelen. Vanwege de geïsoleerde ligging en slechte bereikbaarheid is het aantal wandelaars langs het dijktraject waarschijnlijk gering. Langs de dijk zijn geen specifieke voorzieningen voor recreanten aanwezig. Het strandje aan de zuidzijde van het schor wordt gebruikt door gasten van de mini-camping in de Noordpolder. Verder wordt het dijkvak gebruikt door hondenuitlaters en ruiters.

2.3 WERKZAAMHEDEN

Werkzaamheden aan de dijk

Het merendeel van de dijkbekleding voldoet niet aan de veiligheidsnorm, daarom is gekozen om langs het gehele dijktraject de steenbekleding te vervangen. De meest geschikte uitvoeringsmethode is bepaald op basis van een alternatievenafweging. De afweging van alternatieven heeft plaatsgevonden op basis van verschillende aspecten, waaronder ecologische en landschappelijke (zie Den Hoed, 2012). Hierbij is ook rekening gehouden met de ecologische waarde van de oude en nieuwe bekledingstypen. In de keuze van de bekleding zijn herstel- en verbeteringsmogelijkheden voor typische zoutplanten en wiergemeenschappen standaard meegewogen, waarbij herstel een minimumeis is, mits niet in strijd met de veiligheidseisen. Hiervoor is een methodiek ontwikkeld (de milieu-inventarisatie).

Inventarisatiegegevens en adviezen met betrekking tot dijkflora vormen hiervoor de inbreng. Gegevens hiervoor zijn aangeleverd door de Meetinformatiedienst Zeeland (Persijn, 2010).

De volgende werkzaamheden zijn voorzien langs het dijktraject (Den Hoed, 2012). Tabel 2 geeft een schematische weergave van de toekomstige situatie langs het dijktraject.

Het aanbrengen van:

- een nieuwe teenconstructie met palen van FCS-hout;
  - een nieuwe kreukelberm op polypropreen weefsel. De nieuwe kreukelberm heeft langs delen van de dijk een breedte van 5 m en leidt mogelijk tot ruimtebeslag. De laagdikte is 0,5 m en de sortering 10-60 kg. Ter plaatse van het schor heeft de kreukelberm een breedte van 3,0 m en laagdikte van 1,0 m;
  - betonzuilen van type 0,30 m/2300 kg en 0,35m/2300 kg. De aannemer wast de toplaag in met maximaal 50 kg/m² gebroken materiaal (standaard sortering 4/32 mm);
  - vlakke blokken/Haringman (dik 0,15/0,20/0,25 m) op een fijnkorrelige uitvullaag van 4/20 mm;
  - basaltzuilen van type 0,265 m. De toplaag wordt ingewassen met maximaal 45 kg/m² gebroken materiaal (standaard sortering 4/32 mm);
  - een nieuwe onderhoudsstrook. De breedte van de nieuwe onderhoudsstrook is 3,0 m. De onderhoudsstrook wordt afgewerkt met ruw, niet-befietsbaar en niet-afgewalst open steenasfalt (OSA (20/32) met een dikte van 0,20 m. Op termijn zal dit resulteren in een groene onderhoudsstrook, vergelijkbaar met de huidige situatie.
- Over de volledige lengte van het dijktraject is voorzien in een werkstrook van maximaal 15 meter vanuit de nieuwe waterbouwkundige teen van de dijk.
  - Overlagingen zijn niet voorzien langs het dijktraject. Kieren op overgangen worden gepenetreerd met gietasfalt of asfaltmastiek.

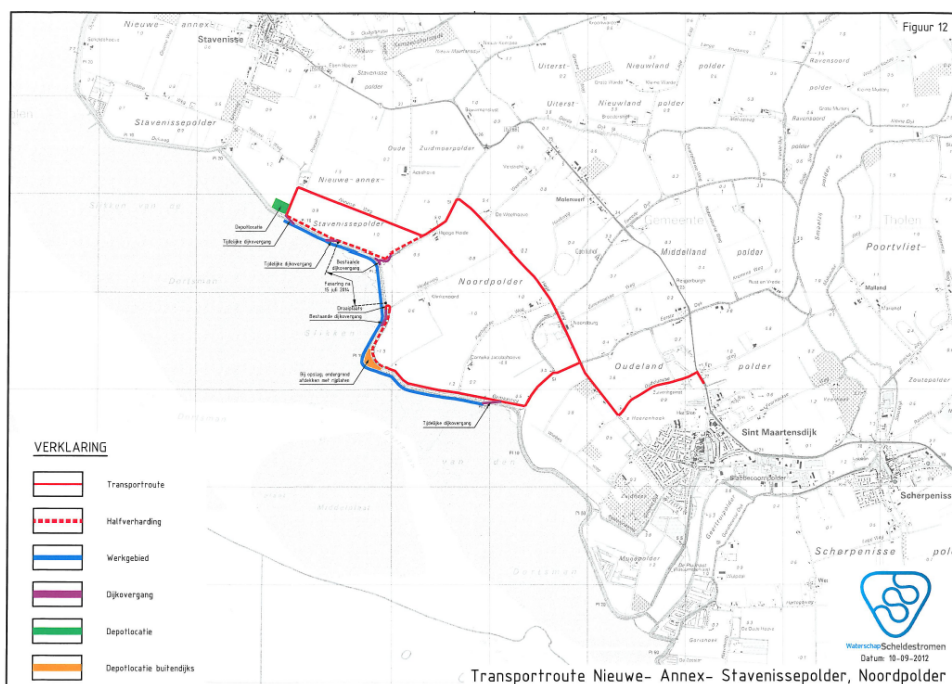
Tabel 3: Schematische weergave van de toekomstige steenbekleding voor het dijktraject Stavenissepolder –Noordpolder

Dijkdeel	I	II
Sortering (kg) kreukelberm	10-60	
Ondertafel	Betonzuilen (0,30 m/2300 kg)	Gekantelde betonblokken
Bovertafel		Betonzuilen (0,35 m/2300 kg)
Onderhoudspad	Open steenasfalt	

Opslag en transport

Voor de aan- en afvoer van het materieel en materiaal gebruikt de aannemer bestaande wegen binnendijks (zie Afbeelding 3 en Bijlage 3). Bij het bepalen van de transportroutes is rekening gehouden met broedlocaties en hoogwatervluchtplaatsen van vogelsoorten. De Heideweg is vanwege het aangrenzende natuurontwikkelingsgebied Noordpolder om die reden niet opgenomen als transportroute. In aanvulling op de aan- en afvoer is een opslagterrein voor materiaal nodig. Hiervoor is een depotlocatie beschikbaar die is aangelegd tijdens de werkzaamheden in 2012 aan het aangrenzende dijktraject Nieuwe-annex-Stavenissepolder. Tevens is er een buitendijkse depotlocatie beschikbaar op de brede buitenberm ter hoogte van dp 942.

De beheerder van het waterschap Scheldestromen wil de dijkovergang nabij dp 958+50m niet gebruiken voor transporten voor uitvoering van het onderhavig dijktraject om schade aan de in 2006 verbeterde steenbekleding te voorkomen. Er wordt daarom een tijdelijke dijkovergang aangelegd nabij dp 954.

Afbeelding 3: Transportroutes, tijdelijke dijkovergangen en depotlocaties van dijktraject Stavenisse-Noordpolder (Den Hoed, 2012). Een grotere afbeelding is opgenomen in Bijlage 3.

Werkperiode (periode van toetsing)

Volgens de keurverordening van het waterschap (Waterschapswet) is het niet toegestaan aan de glooiing van de dijk te werken in het stormseizoen, dat wil zeggen van 1 oktober tot 1 april daaropvolgend. Hieruit volgt dat werkzaamheden aan een (open) dijkvlooiing steeds uitsluitend tussen 1 april en 1 oktober kunnen plaatsvinden. Voorbereidende en afrondende werkzaamheden mogen wel respectievelijk voor die tijd en na die tijd plaatsvinden, mits de steenglooiing gesloten blijft.

In dit rapport is uitgegaan van een werkperiode van 1 maart tot 15 november. Hierbij is dus een marge van een maand genomen waarin voorbereidende en afrondende werkzaamheden plaatsvinden. In deze periode is het bijvoorbeeld mogelijk dat er een depot wordt aangelegd of ontmanteld en opgeruimd.

Fasering en andere maatregelen vanuit recreatie

Vooralsnog zijn er naar aanleiding van bestaande recreatie geen overige maatregelen of fasering voorzien voor de dijkwerkzaamheden.

2.4   **STANDAARD MAATREGELEN**

Bij het uitvoeren van de werkzaamheden, schrijft het Projectbureau Zeeweringen standaard een aantal maatregelen voor, om negatieve effecten ten aanzien van de aanwezige natuurwaarden zoveel mogelijk te beperken:

- Eventuele aanleg en gebruik van een onderwaterdepot en/of een tijdelijk aan te leggen loswal maken geen onderdeel uit van deze rapportage en zijn niet getoetst. Het eventueel lossen van stenige materialen op de onder- en/of boventafel van de te verbeteren dijkglouing en/of in de aangrenzende werkstrook maakt wel onderdeel uit van deze rapportage en zijn getoetst.
- Het gebruik van een puinbreker maakt geen onderdeel uit van deze rapportage en is niet getoetst.
- Indien het voorland uit slik bestaat, dienen vrijkomende grond en stenen ter plaatse van de kreukelberm verwerkt te worden en niet over de gehele werkstrook. De stenen en grond dienen zo egaal mogelijk over grote dijk lengte verdeeld te worden, waardoor de ophoging zo min mogelijk wordt.
- Perkoenpalen en overig vrijkomend materiaal, niet zijnde vrijkomende stenen en grond (als bedoeld in maatregel 3) dienen uit het Natura 2000-gebied verwijderd en afgevoerd te worden.
- De werkstrook heeft maximaal een breedte van 15 meter bij droogvallend slik, gerekend vanaf de nieuwe waterbouwkundige teen van de dijk.
- Het voorland (slik, schor en/of embryonale duinen) in de werkstrook dient aansluitend op de werkzaamheden op de oorspronkelijke hoogte te worden teruggebracht met het ter plaatse ontgraven materiaal. Voor slik geldt dit voor de werkstrook buiten de kreukelberm. Eventuele kreekjes die binnen de werkstrook (en buiten de kreukelberm) zijn gelegen dienen vooraf geregistreerd, en na afloop, hersteld te worden.
- Opslag van materiaal en/of grond mag alleen binnen de werkstrook plaatsvinden. Waar zich geen slik of schor of andere habitattypen bevinden mag tevens opslag van materiaal en/of grond plaatsvinden op de buitenglouing en kruin van de te verbeteren dijk en in de aangewezen depots.
- Bij het uitvoeren van overlagingswerkzaamheden van de huidige dijkbekleding blijft verstoring (bijvoorbeeld in de vorm van werkzaamheden) plaatsvinden totdat het gietasfalt of asfaltmestiek volledig is uitgehard.
- Er vindt geen betreding met materieel van het voorland buiten de werkstrook plaats.
- Ter plaatse van de werkzaamheden oorspronkelijk aanwezige bebording, waaronder de bebording met toegankelijkheidsverboden, die in verband met de werkzaamheden onvermijdelijk tijdelijk verwijderd moet worden, dient zo snel mogelijk en uiterlijk aansluitend op de werkzaamheden op de oorspronkelijke locatie teruggeplaatst te worden.
- Alle materialen en afval dienen op een zodanige wijze opgeslagen te worden dat ze niet door verwaaiing, verspoeling of op andere wijze in het Natura 2000-gebied verspreid kunnen raken.
- Na afloop van de werkzaamheden dient het dijktraject in ordelijke toestand te worden achtergelaten, uiterlijk per 15 november van hetzelfde jaar als uitvoering, hetgeen wil zeggen dat voor de werkzaamheden gebruikte en/of vrijgekomen materialen en afval worden opgeruimd en uit het Natura 2000-gebied afgevoerd.

In deze soortenbeschermingstoets stellen wij eventueel nog aanvullende mitigerende maatregelen voor om soorten die langs het dijktraject leven te ontzien en effecten te voorkomen. Deze locatiespecifieke maatregelen overstijgen mogelijk de algemene maatregelen. In hoofdstuk 5 staat de definitieve lijst met mitigerende maatregelen.

3

Aanwezigheid van beschermde soorten

3.1 GEBRUIKTE GEGEVENS

Op basis van de volgende gegevens zijn de natuurwaarden van het projectgebied en de directe omgeving beschreven (zie literatuurlijst voor de volledige verwijzing):

Flora en habitattypen

- Persijn, 2010. Detailadvies dijkvak 33 “Nieuwe-annex- Stavenissepolder, Noordpolder” DP922 t/m 955.
- ARCADIS, 2012b. Controle aanwezigheid orchideeën bij dp 955.
In opdracht van Projectbureau Zeeweringen. Kenmerk: PZDB-M-12216. Memo, 22 augustus 2012.

Zoogdieren

- Vergeer, 2009. Broedvogels van Nieuwe annex Stavenissepolder-Noordpolder, alsmede een beeld van herpeto- en zoogdierfauna.
- Bekker *et al.*, 2010. Zoogdieren in Zeeland; Fauna Zeelandica
- Brasseur & Reijnders, 2001. Zeehonden in de Oosterschelde, fase 2
- Reijnders *et al.*, 2000. Habitatgebruik en aantalsontwikkelingen van Gewone zeehonden in de Oosterschelde en het overige Deltagebied
- Strucker *et al.*, 2012. Watervogels en zeezoogdieren in de Zoute Delta 2010/2011

Vogels

Broedvogelgegevens

- Vergeer, 2009. Broedvogels van Nieuwe annex Stavenissepolder-Noordpolder, alsmede een beeld van herpeto- en zoogdierfauna.
- Aantallen kustbroedvogels in 2006 – 2010 (database MWTL-tellingen, Rijkswaterstaat Waterdienst) (ongepubliceerde gegevens)¹

---

¹ Een deel van de in deze rapportage gebruikte vogelgegevens is afkomstig uit het Biologisch Monitoring Programma Zoute Rijkswateren van de Waterdienst (voorheen Rijksinstituut voor Kust en Zee), hetgeen onderdeel uitmaakt van het Monitoringsprogramma Waterstaatkundige Toestand van het Land (MWTL) van Rijkswaterstaat. De Waterdienst neemt geen verantwoordelijkheid voor de in deze rapportage vermelde conclusies op basis van het door haar aangeleverde materiaal.

Hoog- en laagwatertellingen niet-broedvogels

- Boudewijn & Collier, 2010. Vogeltellingen tijdens afgaand water langs het dijktraject Nieuwe annex Stavenissepolder - Noordpolder (Oosterschelde).
- Rijkswaterstaat Waterdienst. Maandelijkse hoogwatertellingen (inclusief karteringen) over de periode januari 2006 tot en met december 2010 (database MWTL-tellingen. In opdracht van Projectbureau Zeeweringen; ongepubliceerde gegevens) ¹

Overig

- Website Waarneming.nl
- Vergeer, 2009. Broedvogels van Nieuwe annex Stavenissepolder-Noordpolder, alsmede een beeld van herpeto- en zoogdierfauna.

3.2 METHODE

Flora

Bureau Waardenburg heeft in juni en juli 2009 het dijktraject geïnventariseerd op de aanwezigheid van toetsingssoorten, beschermde soorten en habitattypen (Persijn, 2010). Per opnamevak zijn één of meerdere opnames gemaakt, afhankelijk van diversiteit, bedekking van begroeiing, dijkbekleding, expositie en type voorland. De ondertafel is ingedeeld in een dijktypering en gemeenschapstype volgens Meijer (1989) en Meijer & Van Beek (1988). Op 28 juni 2012 is het binnendijkse talud van de dijk, ter hoogte van dijkpaal 955 onderzocht op het voorkomen van beschermde orchideeën (ARCADIS, 2012b).

Vogels

Broedvogels zijn geïnventariseerd volgens de Handleiding Broedvogel Monitoring Project van SOVON (Van Dijk, 2004, zie Vergeer, 2009). In de periode 8 april 2009 t/m 24 juni 2010 is zeven keer een veldbezoek uitgevoerd langs het dijktraject. Vijf maal startte het onderzoek in de ochtend en twee onderzoeken vonden 's avonds plaats. De onderzoeksdata zijn zo gekozen dat een maximale kans op het vaststellen van de aanwezig soorten in de beste tijd van het jaar aanwezig was (Vergeer, 2009). Daarnaast zijn gegevens gebruikt die zijn bijgehouden in het kader van de MWTL-programma (Monitoringsprogramma Waterstaatkundige Toestand van het Land) van Rijkswaterstaat. Voor de bruine kiekendief zijn gegevens gebruikt van de Roofvogelwerkgroep Zeeland. Een klein deel van het in 2009 gekarteerde gebied (langs de Gemaalweg) werd reeds in 2004 op broedvogels, zoogdieren en herpetofauna onderzocht (Kok & Vergeer 2004).

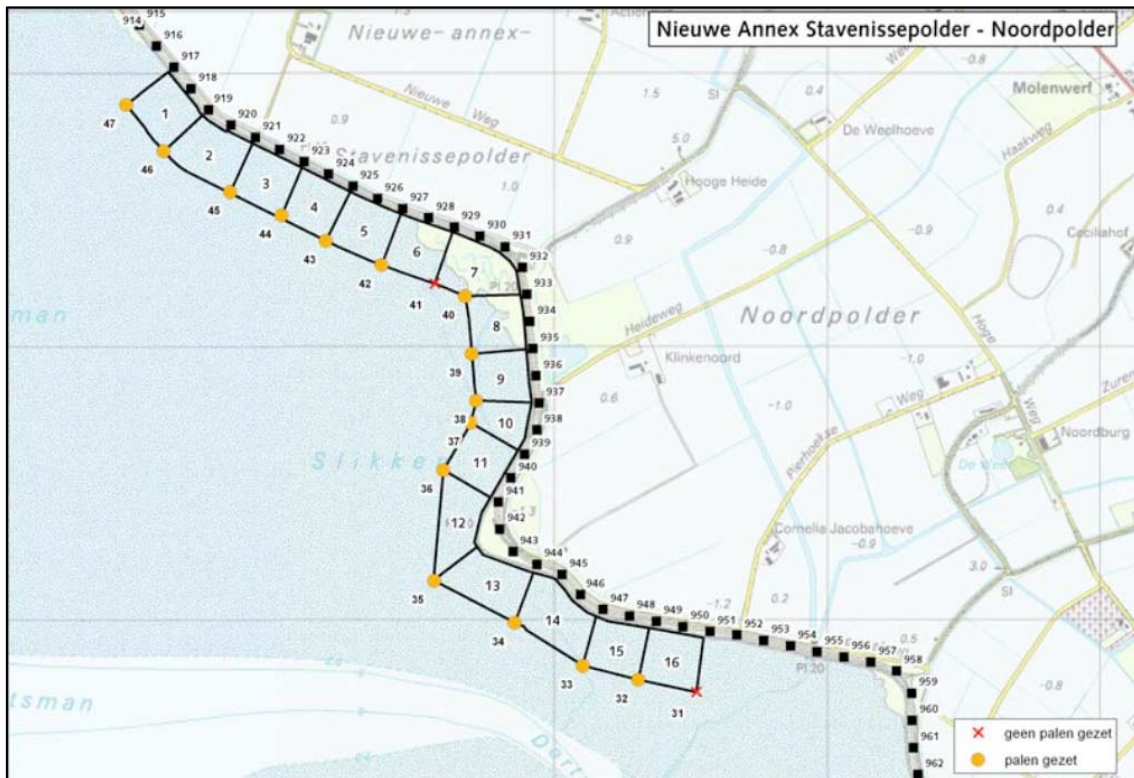
Hoogwatertellingen

Niet-broedvogels zijn in het kader van het monitoringsproject zoute rijkswateren (MWTL) maandelijks geteld tijdens hoogwater. In aanvulling op de tellingen, zijn in opdracht van projectbureau Zeeweringen tijdens deze maandelijkse hoogwaterkartering de gebieden waar watervogels zich ophouden langs het dijktraject in kaart gebracht, zowel binnen als buiten de invloedzone (van de dijkwerkzaamheden) van 200 meter. Een zone van 200 meter wordt aangehouden omdat dit de gemiddelde maximale verstoringsafstand van vogels is (Krijgsveld *et al.*, 2004; 2008).

Laagwatertellingen

Delen van het voorland langs het dijktraject vallen droog bij laagwater. Gedurende afgaand water foerageren veel vogels op het slik. De waarde van het aan de dijk grenzende slik als foerageergebied voor vogels is in kaart gebracht. De tellingen zijn uitgevoerd op de volgende dagen: 13 en 14 mei 2009, 14 en 15 september 2009 en 9 en 10 maart 2010 (Boudewijn & Collier, 2010).

Langs het dijktraject zijn telvakken van ongeveer 200 bij 200 meter gelegd, zoals weergegeven in Afbeelding 4. Gedurende zes uur na hoog water is elk kwartier het aantal vogels geteld waarbij is aangegeven of het om foeragerende of niet-foeragerende vogels gaat. Ook is genoteerd of (potentiële) verstoringsbronnen aanwezig waren langs het dijktraject. Tenslotte is elk kwartier genoteerd welke percentage van het telvak naar schatting droog ligt, waarbij het aanwezige schor buiten beschouwing is gelaten. (Boudewijn & Collier, 2010).

Afbeelding 4: Indeling telvakken voor dijktraject Stavenisse-Noordpolder (uit Boudewijn & Collier, 2010)

Overige soorten

Een gerichte inventarisatie naar zoogdieren heeft niet plaatsgevonden voor dit dijktraject. Tijdens de broedvogelinventarisaties zijn toevallige waarnemingen genoteerd en daarnaast is literatuuronderzoek gedaan (Vergeer, 2009).

Het dijktraject en de directe omgeving zijn niet uitvoerig onderzocht op het voorkomen van amfibieën en reptielen.

Naast bronnenonderzoek is de volgende onderzoeksinspanning verricht (Vergeer, 2009):

- Tijdens het eerste veldbezoek zijn voor amfibieën geschikte wateren vastgelegd. Tijdens latere bezoeken zijn toevallige waarnemingen op zicht en gehoor genoteerd. Speciale aandacht ging hierbij uit naar de rugstreeppad gedurende de avondronde. Kanttekening bij het veldwerk is dat dit grotendeels is uitgevoerd buiten de paartijd van algemene amfibiesoorten, wat de trefkans heeft verlaagd.
- Voor reptielen is gericht op potentieel geschikte plekken gekeken.

Door de gehanteerde werkwijze zijn de gegevens ten aanzien van amfibieën en reptielen niet compleet, maar geven ze wel een goede indruk van de vóórkommende soorten en hun verspreiding.

3.3 AANWEZIGHEID BESCHERMDE SOORTEN

3.3.1 FLORA

Op de glooiing en op het voorland komen geen beschermde plantensoorten voor. In 2009 is op het binnendijkse talud van de dijk, ter hoogte van dp 955 de beschermde plantensoort rietorchis aangetroffen (Persijn, 2010). Omdat er tijdens de voorontwerpfase sprake was van een dijkovergang ter hoogte van dijkpaal 955, is de betreffende locatie in 2012 nogmaals onderzocht op het voorkomen van orchideeën. Binnen de zone van 15 tot 25 meter ten oosten van dijkpaal 955 zijn op het binnentalud van de dijk vier exemplaren van rietorchis aangetroffen (zie Afbeelding 5).

Afbeelding 5: Twee van de vier aangetroffen exemplaren rietorchis ter hoogte van dijkpaal 955 (ARCADIS, 2012b)

3.3.2 ZOOGDIEREN

Algemeen voorkomende zoogdieren

Tijdens de broedvogelinventarisatie van 2009 zijn langs het dijktraject waarnemingen verricht van egel, haas en gewone dwergvleermuis. (Vergeer, 2009). Hoewel niet waargenomen, is het aannemelijk dat bepaalde algemene soorten, zoals mol, muizen, spitsmuizen en laatvlieger, eveneens in het gebied voorkomen (Vergeer, 2009; Bekker et al., 2010).

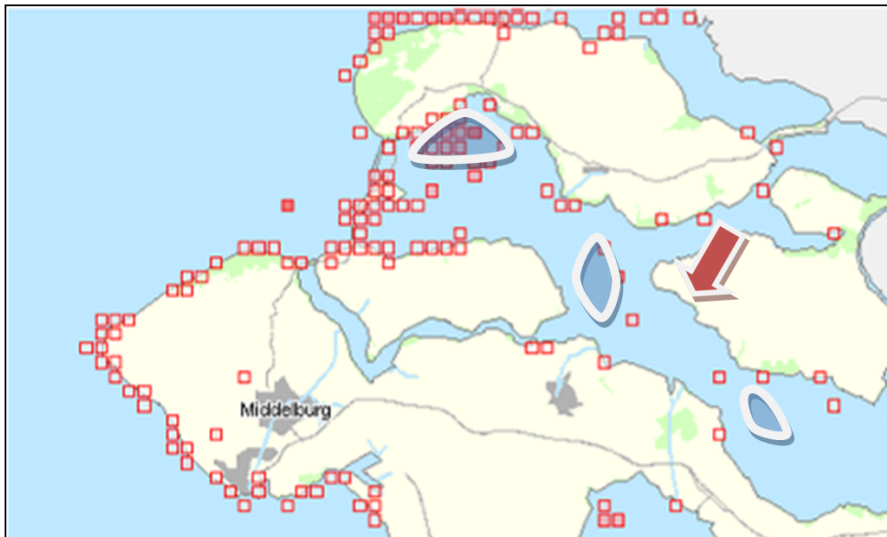
Noordse woelmuis

Bij werkzaamheden in de buurt van schorren in Zeeland is er speciale aandacht voor de aanwezigheid van de zwaar beschermde noordse woelmuis. De in grote delen van het subarctische gebied voorkomende noordse woelmuis heeft in Nederland een relictpopulatie, die vooral voorkomt in moerassige en liefst geïsoleerde habitats in het noorden en westen des lands. Het noordelijk Deltagebied vormt een van de voornaamste bolwerken van deze alleen in Nederland voorkomende ondersoort (*M.o. arenicola*), die hier zuidelijk tot rond het Veerse Meer voorkomt.

Op Tholen zijn al tenminste sinds 1930 geen waarnemingen van noordse woelmuizen bekend en de soort ontbreekt ook op de lijst van ruim 9000 sinds 1989 verzamelde prooiresten uit op het eiland verzamelde braakballen. Ook uit de recente uitgave van de Zoogdierwerkgroep en Het Zeeuwse Landschap (Bekker et al., 2010), waarin de zoogdierfauna van 1389 tot 2008 beschreven staat, wordt geen melding gemaakt van het voorkomen van noordse woelmuis op Tholen.

Gewone zeehond

Buitendijks langs het dijktraject liggen droogvallende slikken tijdens laagwater. De kerngebieden van de gewone zeehonden in Zeeland liggen aan de westkant van de Oosterschelde en de oostkant van de Westerschelde (Reijnders et al., 2000; Brasseur & Reijnders, 2001). In de directe omgeving van het dijktraject liggen geen vaste ligplaatsen (Strucker et al., 2007). De dichtstbijzijnde vaste ligplaats ligt op een afstand van circa vijf kilometer voor de kust op de Galgeplaat, zie Afbeelding 6. De verstoringszone van de dijkwerkzaamheden voor de zeehonden is maximaal 500 m (afgeleid van scheepvaart en recreatie, Meininger et al., 2003).

Afbeelding 6: Verspreidingskaart van waarnemingen (periode maart 2006 – 2011) van de gewone zeehond (website waarneming.nl). Pijl = dijktraject, Blauwe gebieden = belangrijkste ligplaatsen van zeehonden uit Strucker *et al.*, 2011.

3.3.3 VOGELS

Broedvogels

Tijdens de broedvogelkartering in het voorjaar van 2009 zijn langs het dijktraject en binnen de verstoringszone van de dijkwerkzaamheden 42 broedvogelsoorten aangetroffen (Vergeer, 2009). De dijk zelf biedt weinig broedplaatsen voor vogels (alleen een enkele bergeend, wilde eend en graspieper). Veel vogels broeden in het binnendijkse natuurontwikkelingsgebied Noordpolder. Hier zijn relevante aantallen van bergeend, slobbeend, kluut en tureluur waargenomen. Verder vormen de akkers, graslanden en sloten belangrijke broedgebieden. Buitendijks is met name het schor van belang als broedgebied voor scholekster, tureluur, bontbekplevier, rietgors en graspieper.

Tabel 4 geeft een overzicht van de aangetroffen territoria binnen de verstoringszone (200 meter) van de dijkwerkzaamheden.

Tabel 4: Aanwezige territoria van broedvogels binnen de 200m-zone van het dijktraject in 2009 (Vergeer, 2009).
De soorten die ook buitendijks broeden zijn dik gedrukt.

Soort	Aantal	Soort	Aantal
Bergeend	10	Zomertortel	1
Krakeend	1	Boerenwaluw	1
Wilde Eend	40	Huiswaluw	1
Soepeend	1	Graspieper	18
Slobeend	3	Gele Kwikstaart	13
Kuifeend	14	Witte Kwikstaart	1
Torenvalk	1	Winterkoning	5
Patrijs	4	Heggenmus	3
Fazant	21	Blauwborst	2
Waterhoen	3	Merel	2
Meerkoet	10	Bosrietzanger	6
Scholekster	21	Kleine Karekiet	11
Kluut	19	Grasmus	6
Bontbekplevier	3	Tuinfluitier	1
Kievit	11	Ekster	3
Grutto	1	Kauw	1
Tureluur	15	Zwarte kraai	2
Visdief	11	Huismus	4
Holenduif	2	Ringmus	3
Houtduif	6	Kneu	4
Turkse Tortel	2	Rietgors	3

Niet-broedvogels

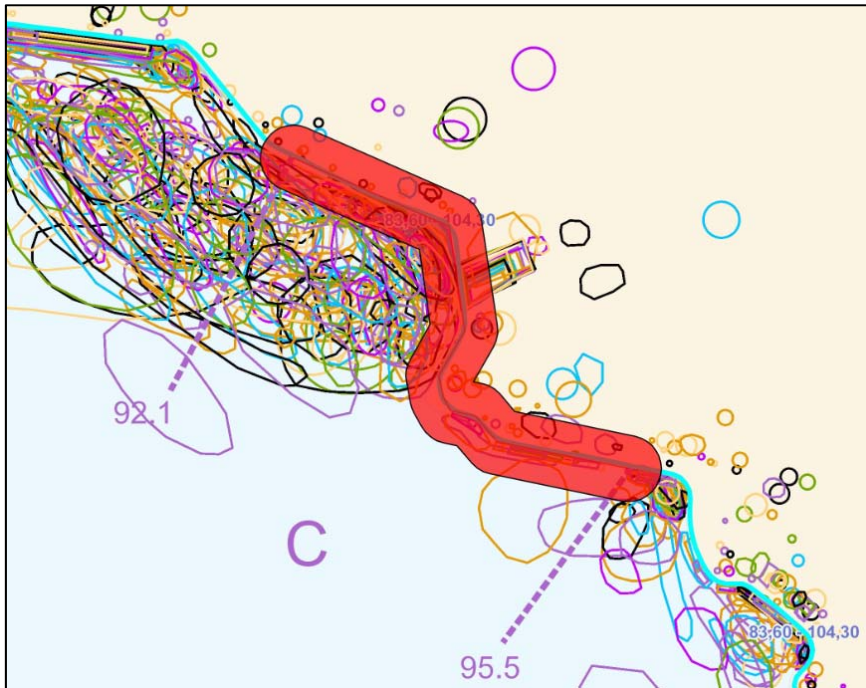
Functie bij hoogwater

Vogels die op de slikken foerageren, rusten of wachten tijdens hoogwater buitendijks op schorren, slikken en dijken of binnendijks op akkers en graslanden. Uit maandelijkse trajecttellingen en de hoogwaterkarteringen uitgevoerd in opdracht van Rijkswaterstaat waterdienst blijkt dat bepaalde gebieden binnen de zone van 200 meter van belang zijn als hoogwatervluchtplaats (HVP) of rustgebied voor meerdere vogelsoorten. Afbeelding 7 geeft het gebruik als HVP weer voor de verschillende delen langs het dijktraject.

Uit hoogwatertellingen en karteringen blijkt dat tijdens hoogwater:

- Aalscholver, brilduiker, drieteenstrandloper, fuut, krakeend, lepelaar, meerkoet en middelste zaagbek sporadisch voorkomen langs het dijktraject;
- Goudplevier en grauwe gans soorten zijn die niet in grote aantallen voorkomen langs het dijktraject. Incidentele aanwezigheid van grote groepen zorgen echter voor pieken in de maandgemiddeldes;
- Bergeend, bonte strandloper, kanoet, kievit, rotgans, smient, wilde eend, wintertaling en zilverplevier in relatief grote aantallen voorkomen langs het dijktraject, vooral in de wintermaanden;
- overige vogelsoorten het gehele jaar of een deel van het jaar voorkomen langs het dijktraject. Dit is zowel binnen- als buitendijks in wisselende aantallen.

Afbeelding 7: HVP-kartering van de periode januari 2006 -september 2011. Cirkels van dezelfde kleur, zijn in dezelfde maand tijdens hoogwater gekarteerd. Kartering vond één keer per maand plaats. Concentraties van cirkels laten zien welke gebieden van belang zijn tijdens hoogwater. In de kaart is de 200-meter verstoringszone rood weergegeven.

Functie bij laagwater

Langs het dijktraject foerageren bij laagwater verschillende soorten vogels. Het gebruik van slikken door foeragerende vogels is afhankelijk van het oppervlakte slik en de snelheid waarmee dit slik droogvalt. Uit vogeltellingen tijdens laagwater (Grontmij, 2011) blijkt dat er op de droogvallende slikken verschillende soorten watervogels foerageren.

In de verschillende maanden zijn verschillende soorten in aanzienlijke aantallen aanwezig:

- In het voorjaar vooral bergeend, bontbekplevier, bonte strandloper, scholekster, steenloper, groenpootruiter, tureluur, kokmeeuw en zilverplevier.
- In het najaar vooral wulp en scholekster.

Het relatieve belang van het dijktraject in vergelijking met de rest van de Oosterschelde is met name voor de bontbekplevier, groenpootruiter, slobend en bergeend vrij hoog in het voorjaar.

3.3.4 AMFIBIEËN

Veel gebieden langs de Oosterschelde zijn relatief arm aan amfibieën. Door de invloed van zout of brak water zijn geschikte biotopen voor amfibieën schaars. Tijdens veldbezoeken zijn exemplaren van de rugstreeppad waargenomen in het natuurontwikkelingsgebied Noordpolder (Vergeer, 2009). Hoewel het dijktraject zelf geen geschikte leefomgeving vormt voor rugstreeppadden, is het mogelijk dat tijdens de werkzaamheden wel geschikte leefgebieden ontstaan. De werkzaamheden zorgen voor vergravingen en plassen op het depot, waardoor kolonisatie van de rugstreeppad niet zonder meer is uit te sluiten. Bij vorige dijkversterkingen is gebleken dat het risico op kolonisatie van depots groot is wanneer bekende verblijfplaatsen van rugstreeppadden zich in de nabijheid bevinden.

Onderzoek van A. Wieland heeft in 2009 op twee locaties in de Stavenissepolder (onder andere net buiten het onderzoeksgebied) exemplaren van de gewone pad waargenomen (Vergeer, 2009). Het voorkomen van deze soort binnen het onderzoeksgebied kan niet worden uitgesloten.

3.3.5 REPTIELEN

Op de dijk en in de omgeving van het dijktraject zijn geen reptielen waargenomen (website RAVON, Vergeer, 2009). Aanwezigheid van reptielen langs het dijktraject of in de omgeving is uitgesloten.

3.3.6 VISSSEN

Gericht onderzoek naar de aanwezigheid van vissen heeft niet plaatsgevonden. Binnen het verstoringsgebied liggen verschillende watergangen met zoet water. Beschermde zoetwatervissen komen in Zeeland vrijwel niet voor (website RAVON). De aanwezigheid van beschermde vissoorten binnendijks is uitgesloten. Bij hoogwater vormt het voorland van de dijk het potentieel leefgebied van beschermde vissoorten. De verwachting is dat deze incidenteel langs het dijktraject voorkomen, maar dat het voorland geen specifieke en onvervangbare functie heeft gezien de aanwezigheid van schorren en droogvallende slikken.

3.3.7 ONGEWERVELDEN

Gericht onderzoek naar dagvlinders, libellen of andere beschermde ongewervelden heeft niet plaatsgevonden. Beschermde libellensoorten zijn gebonden aan specifieke zoetwatermilieus. Deze milieus komen niet voor binnen het projectgebied. Op en langs het dijktraject zijn geen bijzondere vegetaties aanwezig die een aantrekkende werking kunnen hebben op bijzondere en beschermde soorten dagvlinders. Op basis van de aangetroffen omstandigheden stellen wij dat de dijk zelf geen specifieke functie heeft voor overige bijzondere en/of beschermde soorten ongewervelden.

3.4 OVERZICHTSTABEL BESCHERMDE SOORTEN

Tabel 5 geeft een overzicht van de beschermde soorten die op en in de directe omgeving van het dijktraject (mogelijk) aanwezig zijn en de beschermingsstatus van deze soorten.

Tabel 5: Beschermde soorten langs het dijktraject en binnen verstoringszone, ingedeeld naar soortgroep en met de bijbehorende beschermingscategorie uit de Flora- en faunawet.

Soortgroep	Beschermde soort	Beschermingscategorie Flora- en faunawet.
Flora	Rietorchis	Tabel 2
Zoogdieren	Mol	Tabel 1
	Egel	
	(Spits- en woel-)muizen	
	Haas	
	Gewone dwergvleermuis	Tabel 3
	Laatvlieger	
Vogels	Broedvogels, zie	Vogels
Amfibieën	Gewone pad	Tabel 1
	Rugstreeppad	Tabel 3
Vissen	Buitendijks, zout water	Afhankelijk van de soort

4 Effecten

4.1 INVLOEDEN VAN HET PROJECT

Onderstaande tekst geeft per soortgroep de mogelijke effecten van de dijkwerkzaamheden. Uitgangspunt is dat werkzaamheden plaatsvinden met de 'standaard' maatregelen zoals deze beschreven zijn in § 2.4.

4.1.1 FLORA

Rietorchis groeit op het binnentalud van de dijk, tussen dp 955 en dp 956. Deze groeiplaatsen gaan mogelijk permanent verloren bij het aanleggen van een dijkovergang ter plaatse of bij overige werkzaamheden aan het binnentalud.

Rietorchis is in Zeeland een vrij algemene soort, op veel plaatsen wordt deze soort aangetroffen. Vaak gaat het om honderden tot vele duizenden exemplaren. De gevonden groeiplaatsen op de dijk zijn in regionaal opzicht van marginale betekenis.

4.1.2 ZOOGDIEREN

Algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren

Wanneer de werkzaamheden aan de dijk beginnen, verlaten mobiele soorten als haas en egel het projectgebied. Kleinere soorten als de (woel- en spits)muis en mol zijn minder mobiel en mogelijk leiden de werkzaamheden tot het onopzettelijk doden van enkele individuen. Door de werkzaamheden is het projectgebied tijdelijk ongeschikt als leefgebied voor algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren. In de directe omgeving is voldoende alternatief leefgebied aanwezig.

Vleermuizen

Het aanpassen van de steenbekleding leidt niet tot aantasting van vaste rust- of verblijfplaatsen van vleermuizen. Effecten op mogelijke foerageergebieden zijn uitgesloten, omdat vleermuizen 's nachts foerageren en de werkzaamheden overdag plaatsvinden.

Noordse woelmuis

De noordse woelmuis komt niet voor binnen de verstoringszone van de dijkwerkzaamheden. Effecten op de noordse woelmuis zijn uitgesloten.

Zeehonden

De verstoringzone van de dijkwerkzaamheden voor de zeehonden is maximaal 500 m (afgeleid van scheepvaart en recreatie, Meininger *et al.*, 2003). De gewone en grijze zeehond komen incidenteel voor in de wateren binnen de verstoringzone van de werkzaamheden. De wateren binnen de verstoringzone hebben geen specifieke functie voor zeehonden; hier liggen geen vaste ligplaatsen of andere gebieden met specifieke functies.

Gewone zeehonden mijden naar verwachting de wateren gedurende de werkzaamheden.

In de Oosterschelde zijn voldoende uitwijkmogelijkheden. Ruimte om te foerageren is voor zover bekend niet kritisch. De verstoring van de dijkwerkzaamheden zijn tijdelijk.

Conclusie

De dijkwerkzaamheden leiden voor aanwezige kleine grondgebonden zoogdieren tot tijdelijke effecten door tijdelijk ruimtebeslag, verstoring en kans op onopzettelijk doden. Andere, meer mobiele, zoogdieren mijden het dijktraject voor de duur van de werkzaamheden.

De verandering van dijkbekleding zelf leidt niet tot een verminderde geschiktheid van het plangebied als leefomgeving voor de aangetroffen soorten.

4.1.3 VOGELS

Broedvogels

Buitendijkse broedplaatsen

Buitendijks komen enkele broedende vogels voor. Het aanwezige schor wordt als broedlocatie gebruikt door scholekster, tureluur, bontbekplevier, rietgors en graspieper. De dijkwerkzaamheden leiden tot verstoring van vogels die op het schor broeden.

De toegankelijkheid van het onderhoudspad verandert niet na afloop van de werkzaamheden. Er is hierdoor geen sprake van een permanente buitendijkse toename van verstoring.

Op de dijk

Werkzaamheden aan de dijk hebben een verstorend effect op vogels die op de dijk broeden, in dit geval enkele graspiepers, bergeend en wilde eend. Indien de werkzaamheden beginnen op het moment dat nesten aanwezig zijn, leiden de werkzaamheden ook tot verstoring en vernietiging van nesten en broedsels. De verstoring is tijdelijk van aard.

Binnendijkse broedplaatsen

Binnendijks liggen broedplaatsen voor een groot aantal verschillende vogelsoorten, vooral in het natuurontwikkelingsgebied Noordpolder en langs oevers van aanwezige sloten. De werkzaamheden vinden buitendijks plaats en de dijk schermt binnendijks gelegen broedplaatsen af van de dijkwerkzaamheden. Transport van materiaal vindt plaats over bestaande wegen, waar in de huidige situatie ook verkeer over rijdt. Daarbij is met het vaststellen van de transportroute rekening gehouden met het belang van het natuurontwikkelingsgebied Noordpolder als broedlocaties voor een groot aantal vogels. Tussen de dijk en de Noordpolder en over de Heideweg is geen transport toegestaan, om verstoring van het gebied te beperken.

Binnendijks broedende vogels ondervinden naar verwachting geen negatief effect van de dijkwerkzaamheden.

Transport en opslag

De binnendijkse transportroutes lopen over de bestaande wegen die in gebruik zijn voor overig verkeer, waaronder landbouwverkeer en recreatief verkeer. De verstoring langs deze plaatselijke wegen neemt minimaal toe door het transport van materialen, omdat broedvogels hier gewend zijn aan de invloed van verkeer. Daarbij is tussen de dijk en het natuurontwikkelingsgebied Noordpolder en over de Heideweg geen transport toegestaan, om verstoring van de Noordpolder te beperken.

Voor de werkzaamheden is voorzien in een binnendijks en een buitendijks gelegen depotlocatie.

De binnendijks gelegen depotlocatie was ook als depot in gebruik bij de werkzaamheden aan het naastgelegen dijktraject Nieuwe-annex-Stavenissepolder in 2012. Het is in 2013 een jaar niet gebruikt en wordt in 2014 opnieuw in gebruik genomen.

De buitendijkse depotlocatie betreft een brede buitenberm ter hoogte van dp 942. Tijdens de broedvogelinventarisatie van 2009 is hier enkel een territorium van graspieper vastgesteld.

Het inrichten en gebruiken van de depotlocaties kan verstoring van broedvogels op en rond de depots tot gevolg hebben.

Conclusie

Effecten op broedvogels op het schor, op de dijk, de depotlocaties en binnendijks zijn van tijdelijke aard. Door werkzaamheden zijn bepaalde delen langs de dijk en de transportroute tijdelijk niet of minder geschikt voor broedende vogels, vanwege ruimtebeslag en verstoring. De buitendijkse werkzaamheden en transportbewegingen hebben een beperkt effect op broedende vogels. Mitigerende maatregelen beperken de effecten op broedende vogels.

De toegankelijkheid van het onderhoudspad wordt niet gewijzigd. Permanente effecten op territoria van broedvogels als gevolg van gewijzigde openstelling van het nieuwe onderhoudspad treden niet op.

Niet-broedvogels

Functie tijdens hoogwater

De veranderingen van de dijk hebben voor vogels die tijdens hoogwater voorkomen langs het dijktraject de volgende effecten:

- De werkzaamheden hebben een tijdelijke verstoring van rustende vogels tot gevolg. Tijdens de werkzaamheden is de omgeving van het dijktraject tijdelijk minder geschikt als rustgebied en hoogwatervluchtplaats (HVP) voor verschillende vogelsoorten. Voor deze vogels zijn overigens uitwijkmogelijkheden binnendijks en op naastgelegen dijktrajecten.
- Vogels die op open water rusten, zoals meerkoet, slobend en wilde eend, zijn minder gevoelig voor verstoring vanaf de kant. Deze soorten hebben voldoende uitwijkmogelijkheden naar water buiten de verstoringszone van 200 meter van de dijk en naar delen van de dijk waar niet gewerkt wordt.

Functie tijdens laagwater

De veranderingen van de dijk hebben voor vogels die tijdens laagwater voorkomen langs het dijktraject de volgende effecten:

- De werkzaamheden hebben een tijdelijke verstoring van foeragerende vogels tot gevolg. Soorten waarvoor het gebied langs het dijktraject met name een foerageerfunctie heeft zijn bergeend, bontbekplevier, bonte strandloper, scholekster, steenloper, slobend, tureluur, wulp, kokmeeuw en zilverplevier. De dijkwerkzaamheden verstoren mogelijk vogels bij het foerageren op de slikken van den Dortsman. Bergeend, slobend en kokmeeuw zijn in tegenstelling tot de andere soorten, niet afhankelijk van de slikken om te foerageren.
- Tijdens het jaar van uitvoering vindt tijdelijk ruimtebeslag op foerageergebied plaats, door het graven van een werkstrook langs het dijktraject.

- Permanent ruimtebeslag op slik en daarmee het verlies aan foerageergebied voor vogels treed niet op. Een permanent negatief effect door ruimtebeslag op vogels is uitgesloten.

4.1.4 AMFIBIEËN

De werkzaamheden vinden buitendijks plaats, binnendijks is alleen het rijden op wegen voorzien. Gewone pad is binnendijks in de nabijheid van het dijktraject aangetroffen. Effecten op gewone pad die op erven en in sloten voorkomen zijn uitgesloten.

In het natuurontwikkelingsgebied Noordpolder zijn rugstreeppadden aangetroffen. Ook langs het naastgelegen dijktraject Nieuwe-annex-Stavenissepolder is het voorkomen van rugstreeppadden vastgesteld. De rugstreeppad is een echte pionierssoort die zich voortplant in ondiepe poelen. Nieuwe voortplantingsplaatsen kunnen snel gekoloniseerd worden. Een plas in rijsporen van werkverkeer kan om die reden een geschikte voortplantingsplaats vormen voor deze soort. Deze soort is zeer mobiel en kan zonder problemen het werkterrein, de transportroutes en de depotlocaties koloniseren. Tijdens de werkzaamheden kunnen (tijdelijke) voortplantingsplaatsen ontstaan die vervolgens weer verdwijnen, bijvoorbeeld op de transportroutes en het depot. Werkzaamheden ter plaatse van deze plassen kunnen leiden tot het doden van rugstreeppadden. Tijdelijke kale en zandige grond vormen een geschikte landbiotoop voor de rugstreeppad, waar de soort zich overdag kan ingraven. Wanneer tijdelijk kaal zand beschikbaar is, kan het verplaatsen of gebruiken van de grond leiden tot het verstoren en onopzettelijk doden van rugstreeppadden.

4.1.5 REPTIELEN

Reptielen komen niet voor langs het dijktraject. Tijdelijke en permanente effecten van de dijkwerkzaamheden op reptielen zijn uitgesloten.

4.1.6 VISSEN

De werkzaamheden leiden niet tot aantasting of verstoring van potentiële biotopen van beschermde vissoorten. De werkzaamheden vinden buitendijks plaats en niet onder water. Potentiële biotopen blijven ongemoeid en de verstoring neemt niet toe. Binnendijks zijn geen aanpassingen van open wateren voorzien. Tijdelijke en permanente effecten op beschermde vissen zijn uitgesloten.

4.1.7 ONGEWERVELDEN

Beschermde ongewervelden komen niet voor in het onderzoeksgebied. De werkzaamheden leiden niet tot aantasting van potentiële biotopen. Tijdelijke en permanente effecten op beschermde ongewervelden zijn uitgesloten.

4.2 TOETSING FLORA- EN FAUNAWET

4.2.1 OVERTREDING VERBODSBEPALINGEN

Onderstaande tekst beschrijft alleen de soorten waarvoor effecten zijn voorzien.

Flora

De aanleg van een dijkovergang ter hoogte van dp 955 en/of overige werkzaamheden op het buitentalud leiden mogelijk tot vernieling en vernietiging van de groeiplaatsen van rietorchis. Het verlies van aanwezige groeiplaatsen is permanent. Met het nemen van mitigerende maatregelen kunnen effecten voorkomen worden.

Zoogdieren

De werkzaamheden leiden tot vernieling van vaste rust- en verblijfplaatsen van grondgebonden zoogdieren. De grotere grondgebonden zoogdieren verlaten het projectgebied bij aanvang van de werkzaamheden. Kleine grondgebonden zoogdieren worden mogelijk onopzettelijk gedood.

Vogels

Broedvogels

De werkzaamheden leiden tot het verstoren van vogels die op de dijk, op het schor en binnendijs broeden. Om verstoring van broedende vogels zoveel mogelijk te voorkomen zijn mitigerende maatregelen noodzakelijk. Deze maatregelen bestaan voornamelijk uit een goede fasering van de voorgenomen werkzaamheden.

Niet-broedvogels

Rust- en foerageergebieden en hoogwatervluchtplaatsen (HVP's) voor niet-broedvogels kunnen door de dijkverbeteringswerkzaamheden tijdelijk verstoord worden. Indien vogels hinder ondervinden van de veranderingen langs het dijktraject, liggen in de omgeving uitwijkmogelijkheden naar verstoringvrije delen in de omgeving. Dit geldt voor zowel foeragerende als overtuigende vogels. De verstoorde delen langs de dijk hebben geen specifieke en onvervangbare functie.

Amfibieën

De mogelijkheid bestaat dat rugstreeppadden het werkterrein of depotlocatie koloniseren. In dat geval leiden werkzaamheden tot onopzettelijk doden van individuen en vernietiging van voortplantingswateren en landbiotoop. Mitigerende maatregelen kunnen kolonisatie van rugstreeppadden en daarmee het overtreden van verbodsbepalingen voorkomen.

4.2.2 OVERZICHT TOETSING VERBODSBEPALINGEN

Tabel 6 geeft per verbodsbepaling van de Flora- en faunawet weer, ten aanzien van welke soorten en soortgroepen mogelijk sprake is van overtreding.

Tabel 6: Overzicht van de toetsing aan de Flora- en faunawet per verbodsbepaling. Aangegeven is voor welke soorten of soortgroepen mogelijk overtreding plaatsvindt.

Artikel	Soort(groep)	Overtreding
8	Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.	Rietorchis (tabel 2) Mogelijk
9	Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.	Zoogdieren - Mol (tabel 1) - Egel (tabel 1) - (Spits- en woel-)muizen (tabel 1) - Haas (tabel 1) - Gewone dwergvleermuis (tabel 3) - Laatvlieger (tabel 3) Broedvogels (vogels) Amfibieën - Gewone pad (tabel 1) - Rugstreeppad (tabel 3) Ja Nee Ja Nee Nee Nee Ja Nee Mogelijk
10	Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.	Zoogdieren (tabel 1/3) Broedvogels (vogels) Amfibieën (tabel 1/3) Nee Nee Nee
11	Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.	Zoogdieren - Mol (tabel 1) - Egel (tabel 1) - (Spits- en woel-)muizen (tabel 1) - Haas (tabel 1) - Gewone dwergvleermuis (tabel 3) - Laatvlieger (tabel 3) Broedvogels (vogels) Amfibieën - Gewone pad (tabel 1) - Rugstreeppad (tabel 3) Ja Ja Ja Ja Nee Nee Ja Nee Ja
12	Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.	Broedvogels (vogels) Amfibieën - Gewone pad (tabel 1) - Rugstreeppad (tabel 3) Ja Nee Mogelijk

4.2.3 TOETSING AAN BESCHERMINGSNIVEAUS

Algemene soorten met vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting (tabel 1)

Ten aanzien van alle tabel 1-soorten waarvoor mogelijk verboden handelingen plaatsvinden, geldt een vrijstelling bij ruimtelijke ingrepen, mits sprake is van zorgvuldig handelen. Daarnaast mag de ingreep geen wezenlijke invloed hebben op de gunstige staat van instandhouding.

Alle tabel 1-soorten waarvoor mogelijk verboden handelingen plaatsvinden, komen algemeen voor in de omgeving van het projectgebied. Het onopzettelijk doden van enkele exemplaren en (tijdelijk) vernietigen van vaste rust- en verblijfplaatsen heeft geen wezenlijke invloed op deze soorten. Ten aanzien van deze soorten zijn specifieke eisen aan uitvoering in het kader van zorgvuldig handelen niet effectief. Iedere werkwijze leidt tot het onopzettelijk doden van bovengenoemde soorten.

Soorten met vrijstelling bij werken volgens een goedgekeurde gedragscode (tabel 2)

Voor soorten die in deze categorie vallen, geldt een vrijstelling bij ruimtelijke ingrepen mits gewerkt wordt met een door het Ministerie van EL&I goedgekeurde gedragscode. De gedragscode van de Unie van Waterschappen (2005) geldt niet voor dijkwerkzaamheden, maar wel voor voorbereidende werkzaamheden. Een andere gedragscode die mogelijk toe te passen is, is de gedragscode van Rijkswaterstaat (Piepers *et al.*, 2010). Voor het optreden van verboden handelingen, moet een ontheffing worden aangevraagd. Deze ontheffing gaat gepaard met een "lichte toets".

Langs dit dijktraject is voor rietorchis een overtreding van verbodsbepalingen voorzien.

Binnen de "Gedragscode Flora- en faunawet Rijkswaterstaat" (Piepers *et al.*, 2010) staat dat het vernielen of beschadigen van planten (artikel 8) wordt voorkomen of beperkt door:

1. de groeiplaats te sparen bij werkzaamheden;
2. de werkzaamheden uit te voeren buiten de voor de aanwezige soort(en) kwetsbare periode(n);
3. de werkzaamheden in ruimte en tijd gefaseerd uit te voeren, zodanig dat niet alle planten in hetzelfde jaar worden aangetast;
4. maatregelen te treffen, gericht op overleving zoals het uitgraven en verplaatsen van planten, het winnen van zaden of het in depot zetten van grond met zaden c.q. wortels onder leiding van een ter zake kundige.

Maatregelen 2 en 3 kunnen niet worden toegepast. Aan maatregel 1 wordt voldaan door de dijkovergang op een andere locatie te leggen en de groeiplaats verder niet te verstoren. Wanneer het verplaatsen van de dijkovergang niet mogelijk is, kan maatregel 4 worden toegepast. Orchideeën zijn echter kwetsbare planten, waardoor uitgraven en verplaatsen als een weinig succesvolle methode wordt geschat. Daarbij dient een geschikte locatie gevonden te worden waar de planten naar verplaatst kunnen worden.

Bij de beoordeling van het uitvoeren van al dan niet zinvolle maatregelen is ook van belang wat het effect is op de regionale populatie. Rietorchis is in Zeeland een vrij algemene soort, op veel plaatsen wordt deze soort aangetroffen. Vaak gaat het om honderden tot vele duizenden exemplaren. De gevonden groeiplaatsen op de dijk zijn in regionaal opzicht van marginale betekenis.

Soorten waarvoor een ontheffing aangevraagd dient te worden met uitgebreide toetsing (tabel 3)

Voor soorten vermeld op Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en een aantal zeldzame per AMvB aangewezen soorten dient bij ruimtelijke ontwikkeling of inrichting altijd een ontheffing aangevraagd te worden voor verboden handelingen. Deze ontheffing wordt beoordeeld volgens de "uitgebreide toets".

Effecten op vleermuizen zijn uitgesloten, dus overtreding van verbodsbepalingen is niet aan de orde.

In het betreffende onderzoeksgebied gaat het om de rugstreeppad, waarvan de kans bestaat dat deze tijdens de werkzaamheden het projectgebied koloniseert. Om deze mogelijke kolonisatie, en daardoor een noodzakelijke ontheffingsaanvraag, te voorkomen zijn mitigerende maatregelen noodzakelijk.

Wanneer rugstreepadden op het werkterrein worden aangetroffen, is het verplicht een ontheffing aan de vragen en/of noodzakelijke maatregelen te nemen.

Vogels

Een ontheffingsaanvraag voor vogels wordt beoordeeld volgens de “uitgebreide toets”. De meeste broedvogels en niet-broedvogels hebben mogelijkheden om uit te wijken naar omliggende, verstoringvrije gebieden. De werkzaamheden met mogelijke effecten op broedvogels, moeten zoveel mogelijk vóór het broedseizoen aanvangen of buiten het broedseizoen worden uitgevoerd. Omdat dit niet altijd mogelijk is, zijn verboden handelingen ten aanzien van broedende vogels te voorkomen door het nemen van mitigerende maatregelen (zie hoofdstuk 5).

Tabel 7 geeft een samenvatting van deze paragraaf.

Tabel 7: Overzicht soorten waarop dijkwerkzaamheden mogelijk effect hebben, het beschermingsniveau en toetsingskader.

Soort(groep)	Beschermings-categorie	Toetsingskader
Rietorchis	Tabel 2	Vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkelingen wanneer gewerkt wordt volgens gedragscode of ontheffing met lichte toetsing.
Algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren	Tabel 1	Algemene vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkelingen.
Broedvogels	Vogels	Ontheffing niet mogelijk, voorkomen van effecten door het nemen van mitigerende maatregelen.
Rugstreepad	Tabel 3	Nemen van mitigerende maatregelen of ontheffing met uitgebreide toetsing. Dit laatste is nog niet aan de orde, omdat de soort nog niet voorkomt in het werkgebied.

4.2.4 HET CRITERIUM ‘HET VOORKÓMEN VAN SCHADE’

Flora

Groeiplaatsen van rietorchis bevinden zich op het binnentalud van de dijk, ter hoogte van dp 955. Permanente effecten op deze groeiplaatsen worden voorkomen door de geplande dijkovergang niet te realiseren ter hoogte van de groeiplaatsen van rietorchis. Om te voorkomen dat ook overige werkzaamheden de groeiplaatsen vernietigen dient de locatie voorafgaand aan de werkzaamheden te worden afgezet. Betreding van het talud binnen de afzetting is niet toegestaan. Zie voor maatregelen hoofdstuk 5.

Zoogdieren

Het maaien van de buitendijkse delen van de dijk, voorafgaand aan de werkzaamheden, maakt deze delen minder aantrekkelijk voor algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren. Doordat gemaaide delen minder aantrekkelijk zijn voor zoogdieren, zijn deze in beperkte aantallen aanwezig tijdens de werkzaamheden. Een lagere aanwezigheid van zoogdieren, leidt tot minder effecten op de soortgroep. Effecten op vlemuizen zijn uitgesloten, verblijfplaatsen zijn niet aanwezig en in de omgeving liggen voldoende mogelijkheden voor de eventuele (werkzaamheden vinden overdag plaats) verstoring van marginale foeragegebieden.

Vogels

Door de werkzaamheden voorafgaand aan het broedseizoen te beginnen (en te vermijden dat de werkzaamheden langdurig stilliggen gedurende het broedseizoen) is het verstoren van broedende vogels te voorkómen. Het is voor een lang dijktraject niet mogelijk om, voor het broedseizoen begint, het gehele traject blijvend te verstoren door werkzaamheden.

Het is van belang om de delen van de dijk met een bijzondere functie voor broedvogels te ontzien tijdens het broedseizoen. Door een gerichte fasering van de werkzaamheden bij het schor en het natuurontwikkelingsgebied Noordpolder, bijvoorbeeld starten na het broedseizoen, worden de belangrijkste broedgebieden ontzien.

Naast een fasering van de werkzaamheden leidt het kort houden van de vegetatie op de dijk in ieder geval tot verminderde aantrekkelijkheid van de dijk voor broedende vogels. Een uitgebreide beschrijving van mitigerende maatregelen is beschreven in het volgende hoofdstuk.

Amfibieën

De rugstreeppad komt voor in de omgeving van het dijktraject. Gezien de mobiliteit van deze soort en het ontstaan van geschikt leefgebied, is kolonisatie niet uit te sluiten. Wanneer wordt voorkomen dat op verschillende plaatsen rond het werkterrein geschikt leefgebied zoals ondiep water en zandhopen aanwezig zijn, zullen de rugstreeppadden hier niet naar toe te trekken. Zie voor maatregelen hoofdstuk 5.

4.2.5 HET CRITERIUM 'GUNSTIGE STAAT VAN INSTANDHOUDING'

Flora

Rietorchis is in Zeeland een vrij algemene soort, op veel plaatsen wordt deze soort aangetroffen. Vaak gaat het om honderden tot vele duizenden exemplaren. De gevonden groeiplaatsen op de dijk zijn in regionaal opzicht van marginale betekenis. Ook al is verlies van de groeiplaatsen met maatregelen te voorkomen, mocht onverhoopt schade optreden aan de groeiplaatsen dan brengt dit de gunstige staat van instandhouding van de soort niet in gevaar.

Zoogdieren

De zoogdiersoorten waarvoor effecten van werkzaamheden voorzien zijn, zijn algemeen voorkomende soorten. In het projectgebied en de directe omgeving blijft voor deze soorten voldoende geschikt leefgebied aanwezig om de gunstige staat van instandhouding tijdens en na de werkzaamheden te waarborgen.

Vogels

Het voortbestaan van de vogelsoorten aangetroffen in het onderzoeksgebied is niet in gevaar. Het aantal broedparen is relatief klein, vergeleken met aantallen in de Oosterschelde of het Deltagebied. Permanent verlies van potentiële broedlocaties is niet voorzien. Geschikte broedlocaties zijn hoogstens gedurende de werkzaamheden tijdelijk ongeschikt. Het is uitgesloten dat veranderingen van het dijktraject na mitigerende maatregelen de gunstige staat van instandhouding van de aanwezige vogelsoorten aantast.

Amfibieën

Het doden van rugstreeppadden of het vernielen van tijdelijk gekoloniseerde voortplantingswateren kan een negatief effect hebben op de plaatselijke populatie. Deze soort is op meerdere plekken langs de kust van Tholen waargenomen, waaronder bij Stavenisse en Strijenham. Mogelijk negatieve effecten leiden, in combinatie met de mitigerende maatregelen, niet tot aantasting van de gunstige staat van instandhouding van de populatie op Tholen.

4.2.6 DE CRITERIA 'GEEN ANDERE BEVREDIGENDE OPLOSSING' EN 'DWINGENDE REDENEN VAN OPENBAAR BELANG'

De werkzaamheden aan de steenbekleding van de dijken vinden plaats in het kader van openbare veiligheid. Openbare veiligheid is een dwingende reden van openbaar belang. Alternatieven voor de verbetering van de steenbekleding zijn niet voorhanden.

Aan de keuze voor de juiste nieuwe steenbekleding is een zorgvuldige afweging voorafgegaan, waarbij het aspect natuur zwaar heeft meegewogen, naast de aspecten veiligheid en kosten (Den Hoed, 2012).

5

Mitigerende maatregelen

5.1 MITIGERENDE MAATREGELEN

Het verdient aanbeveling om mitigerende maatregelen te nemen ten aanzien van de volgende soort(groep)en:

- Flora.
- Kleine zoogdieren.
- Broedvogels.
- Rugstreppad.

Deze locatiespecifieke mitigerende maatregelen vormen een aanvulling op de standaard maatregelen. Alle maatregelen in dit hoofdstuk dienen in de vorm van restricties opgenomen te worden in de planbeschrijving. Maatregelen zijn gericht op fasering en uitvoer van werkzaamheden.

5.2 STANDAARD MAATREGELEN

De volgende standaard maatregelen zijn al beschreven in § 2.4. Voor de volledigheid, hebben wij deze maatregelen herhaald in dit hoofdstuk.

- Eventuele aanleg en gebruik van een onderwaterdepot en/of een tijdelijk aan te leggen loswal maken geen onderdeel uit van deze rapportage en zijn niet getoetst. Het eventueel lossen van stenige materialen op de onder- en/of boventafel van de te verbeteren dijkglouing en/of in de aangrenzende werkstrook maakt wel onderdeel uit van deze rapportage en zijn getoetst.
- Het gebruik van een puinbreker maakt geen onderdeel uit van deze rapportage en is niet getoetst.
- Indien het voorland uit slik bestaat, dienen vrijkomende grond en stenen ter plaatse van de kreukelberm verwerkt te worden en niet over de gehele werkstrook. De stenen en grond dienen zo egaal mogelijk over grote dijk lengte verdeeld te worden, waardoor de ophoging zo min mogelijk wordt.
- Perkoepenalen en overig vrijkomend materiaal, niet zijnde vrijkomende stenen en grond (als bedoeld in maatregel 3) dienen uit het Natura 2000-gebied verwijderd en afgevoerd te worden.
- De werkstrook heeft maximaal een breedte van 15 meter bij droogvallend slik, gerekend vanaf de nieuwe waterbouwkundige teen van de dijk.
- Het voorland (slik, schor en/of embryonale duinen) in de werkstrook dient aansluitend op de werkzaamheden op de oorspronkelijke hoogte te worden teruggebracht met het ter plaatse ontgraven materiaal. Voor slik geldt dit voor de werkstrook buiten de kreukelberm. Eventuele kreekjes die binnen de werkstrook (en buiten de kreukelberm) zijn gelegen dienen vooraf geregistreerd, en na afloop, hersteld te worden.
- Opslag van materiaal en/of grond mag alleen binnen de werkstrook plaatsvinden. Waar zich geen slik of schor of andere habitattypen bevinden mag tevens opslag van materiaal en/of grond plaatsvinden op de buitenglouing en kruin van de te verbeteren dijk en in de aangewezen depots.

- Bij het uitvoeren van overlagingswerkzaamheden van de huidige dijkbekleding blijft verstoring (bijvoorbeeld in de vorm van werkzaamheden) plaatsvinden totdat het gietasfalt of asfaltmestiek volledig is uitgehard.
- Er vindt geen betreding met materieel van het voorland buiten de werkstrook plaats.
- Ter plaatse van de werkzaamheden oorspronkelijk aanwezige bebording, waaronder de bebording met toegankelijkheidsverboden, die in verband met de werkzaamheden onvermijdelijk tijdelijk verwijderd moet worden, dient zo snel mogelijk en uiterlijk aansluitend op de werkzaamheden op de oorspronkelijke locatie teruggeplaatst te worden.
- Alle materialen en afval dienen op een zodanige wijze opgeslagen te worden dat ze niet door verwaaiing, verspoeling of op andere wijze in het Natura 2000-gebied verspreid kunnen raken.
- Na afloop van de werkzaamheden dient het dijktraject in ordelijke toestand te worden achtergelaten, uiterlijk per 15 november van hetzelfde jaar als uitvoering, hetgeen wil zeggen dat voor de werkzaamheden gebruikte en/of vrijgekomen materialen en afval worden opgeruimd en uit het Natura 2000-gebied afgevoerd.

5.3 MAATREGELEN VOOR FASERING VAN WERKZAAMHEDEN

- **Neem bij aanvang van de (maai)werkzaamheden vóór 15 maart ook het depot en de buitendijkse opslaglocatie tussen dp 941 en dp 944 in gebruik.** Door voorafgaand het broedseizoen te beginnen met werkzaamheden in het depot, bestaat voor broedvogels nog de mogelijkheid om uit te wijken naar andere broedplaatsen.
- **Starten met werkzaamheden bij dijkpaal 955 op 1 april 2014.** Deze maatregel is nodig in verband met buitendijks broedende vogels (waaronder bontbekplevier) op het schor ter hoogte van dijkpaal 657.
- **Starten met werkzaamheden tussen dijkpaal 927 en 936 ná 15 juli 2014, inclusief het maaien van dit deel van het dijktraject en inclusief buitendijks transport.** Deze maatregel is nodig in verband met buitendijks broedende vogelsoorten op het schor. Langs dit deel van de dijk vindt er in de periode tot 15 juli 2014 geen buitendijks transport of overige werkzaamheden plaats.

5.4 MAATREGELEN VOOR UITVOER VAN WERKZAAMHEDEN

- **Zorg er voor dat er tussen april en augustus, op het werkterrein, transportroute en depotlocaties geen ondiepe plassen ontstaan. Vooral na flinke regenbuien.** Rugstreeppadden komen voor in de Noordpolder en deze gebruiken ondiepe plassen voor de voortplanting. Het werkterrein, transportroute en depotlocaties moet ongeschikt worden gemaakt/gehouden voor deze soort.
- **Groeiplaatsen van rietorchis op het binnentalud tussen dp 955 en 955⁺³⁰ met lint afzetten voorafgaand aan de werkzaamheden, onder begeleiding van een deskundig ecooloog.** Gedurende de werkperiode mag dit gebied niet verstoord worden en ook de aanleg van een dijkovergang is hier niet toegestaan. Hiermee wordt verlies van groeiplaatsen voorkomen.

5.5 EFFECTEN VAN MAATREGELEN

De mitigerende maatregelen richten zich op het beperken van de effecten op rietorchis, kleine zoogdieren, vogels en rugstreeppad. Het nemen van maatregelen voorkomt voor deze soort(groep)en overtredingen van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet, zie § 6.1.

6

Conclusies

6.1 CONCLUSIES SOORTENBESCHERMINGSTOETS

Langs het dijktraject Stavenisse-Noordpolder komen een aantal door de Flora- en faunawet beschermde soorten voor. Door werkzaamheden en transporten die samenhangen met het vervangen van dijkbekleding ondervinden deze beschermde soorten mogelijk effecten. Deze effecten kunnen leiden tot overtredingen van verbodsbepalingen. Zie voor een overzicht Tabel 8.

Tabel 8: Beschermde soorten die voorkomen langs het dijktraject Stavenisse-Noordpolder. * = alle inheemse broedvogels zijn beschermd volgens de Flora- en faunawet.

Soortgroep	Beschermde soort	Beschermingscategorie Flora en faunawet	Overtreding	Overtreding na mitigerende maatregelen
Flora	Rietorchis	Tabel 2	Mogelijk, werken volgens gedragscode kan dit voorkomen	Nee
Zoogdieren	Bunzing, egel, (spits- en woel-) muizen, vos en woelrat	Tabel 1	Nee, vrijstelling van verbodsbepalingen bij ruimtelijke ontwikkelingen	N.v.t.
	Gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, watervleermuis	Tabel 3	Nee	N.v.t.
Vogels	Broedvogels, zie *	Vogels	Ja	Nee
Amfibieën	Gewone pad	Tabel 1	Nee, vrijstelling van verbodsbepalingen bij ruimtelijke ontwikkelingen	N.v.t.
	Rugstreeppad	Tabel 3	Mogelijk, kolonisatie leidt tot overtreding van verbodsbepalingen.	Nee
Vissen	Buitendijks, zout water	Afhankelijk van de soort, voornamelijk tabel 2	Nee	N.v.t.

6.2 ONTHEFFING

De (mogelijkerwijs) aanwezige kleine zoogdieren in het projectgebied zijn algemeen voorkomende soorten, die ook in de directe omgeving voorkomen. Het verontrusten of onopzettelijk doden van individuen van deze soorten leidt niet tot aantasting van de gunstige staat van instandhouding van deze soorten. Nu de AMvB art. 75 in werking is getreden, is voor deze algemene soorten niet langer een ontheffing nodig.

Het nemen van de in dit rapport voorgeschreven mitigerende maatregelen leiden tot een afname van of zelfs het voorkómen van effecten op beschermde soorten. In dat geval is het aanvragen van een ontheffing op verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet niet noodzakelijk voor de dijkwerkzaamheden aan het dijktraject Stavenisse-Noordpolder.

7

Gebruikte bronnen

- ARCADIS, 2012a. Passende beoordeling dijktraject Nieuwe-annex-Stavenissepolder, Noordpolder [33]. Oosterschelde – deelproduct. In opdracht van Projectbureau Zeeweringen. Kenmerk: PZDB-R-12315
- ARCADIS, 2012b. Controle aanwezigheid orchideeën bij dp 955. In opdracht van Projectbureau Zeeweringen. Kenmerk: PZDB-M-12216. Memo, 22 augustus 2012.
- Bekker, J.P., Calle, L., Dobbelaar, S., Fortuin A., Jacobusse, C. & Kraker, K. de, 2010. Zoogdieren in Zeeland; Fauna Zeelandica Deel 6. Zoogdierwerkgroep Zeeland & Het Zeeuwse Landschap.
- Boudewijn & Collier, 2010. Vogeltellingen tijdens afgaand water langs het dijktraject Nieuwe annex Stavenissepolder - Noordpolder (Oosterschelde). Bureau Waardenburg, rapport nr. 10-088. Opdrachtgever: Rijkswaterstaat Zeeland.
- Brasseur, S.M.J.M. & Reijnders, P.H.J., 2001. Zeehonden in de Oosterschelde, fase 2. Effecten van extra doorvaart door Oliegeul. Rapportnummer: 353. Alterra, Wageningen.
- Dijk, A.J. van, 2004. Handleiding broedvogels monitoring project (broedvogelinventarisatie in proefvlakken). SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Grontmij, 2011. Tellingen van watervogels langs de Oosterscheldedijken in 2010/2011. *De resultaten van drie telronden bij afgaand water in het kader van een natuurtoets voor de uitvoering van de dijkbekledingswerken.* In opdracht van Rijkswaterstaat Zeeland. D.d. 4 augustus 2011. W&E-1032331-EV, revisie 2.
- Hoed, R.P.F. den, 2012. Ontwerpnota Nieuwe-annex-Stavenissepolder, Noordpolder [33]. PZDT-R-12144 ontw. Versie D1.
- Kok J. & Vergeer J.W. 2004. Broedvogels van de Noordpolder, Oudelandpolder en de Muijepolder, alsmede een beeld van herpeto- en zoogdierfauna. SOVON-inventarisatierapport 2004/22. SOVON vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen. In opdracht van Projectbureau Zeeweringen.
- Krijgsveld, K.L., Lieshout, S.J.M. van, Winden, J. van der & Dirksen, S., 2004. Verstoringsevoeligheid van vogels. Literatuurstudie naar de reactie van vogels op recreatie. Bureau Waardenburg, rapport 03-187. In opdracht van Vogelbescherming Nederland.
- Krijgsveld, K.L. Smits, R.R., & Winden, J. van der, 2008. Verstoringsevoeligheid van vogels Update literatuurstudie naar de reactie van vogels op recreatie. Bureau Waardenburg. In opdracht van de Vogelbescherming.
- Kruidering, A.M., Veenbaas, G., Kleijberg, R., Koot, G., Rosloot, Y., & Jaarsveld, E. van, 2005. Leidraad faunavoorzieningen bij wegen. Delft, Rijkswaterstaat, Dienst Weg- en Waterbouwkunde. DWW-2005-002, ISBN 90-369-55777-7.
- Linden, M.G.A.M. van der, Tummers, S.D.M. & Molenaar, T.P., 2007. Inventarisatie vegetatie Zeeuwse Dammen. In opdracht van Rijkswaterstaat Zeeland. Projectnummer NC7180109. D.d. 31 augustus 2007. Versie 01 Definitief.
- Meijden, R. van der, 2005. Heukels' Flora van Nederland. 23^e druk. Wolters-Noordhoff bv, Groningen/Houten.
- Meyer, A.J.M., 1989. Onderzoek hardsubstraat levensgemeenschappen in de getijdenzone van de Oosterschelde, ecologische waardering dijkvakken. Bureau Waardenburg, Culemborg.

- Meyer, A.J.M. & Beek., A.C. van, 1988. De levensgemeenschappen op harde substraten in de getijdenzone van de Oosterschelde. Bureau Waardenburg B.V., Culemborg.
- Ministerie van LNV, 2005. Brochure Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten! *De Flora- en faunawet in de praktijk; informatie over vrijstellingen, ontheffingen en gedragscodes. Gepubliceerd op de website van het ministerie van EL&I.*
- Persijn, A., 2010: Detailadvies dijkvak 33 "Nieuwe-annex-Stavenissepolder, Noordpolder" DP922 t/m 955. Meetinformatiedienst Zeeland. In opdracht van Projectbureau Zeeweringen.
- Piepers, A., Sluik, R., Jaspers, H., Lüchtenborg, A. & Tuitert, D., 2010. Gedragscode Flora- en Faunawet Rijkswaterstaat. Bestemd voor bestendig beheer en onderhoud en kleinschalige ruimtelijke inrichting of ontwikkeling. D.d. November 2010. Uitgegeven door Expertisecentrum Natuurwetgeving Rijkswaterstaat.
- Provincie Zeeland, 2001. Nota soortenbeleid. Directie Ruimte, Milieu en Water. Vastgesteld in de vergadering van Gedeputeerde Staten d.d. 15 mei 2001.
- Reijnders, P.J.H., Brasseur, S.M.J.M. & Brinkman, A.G., 2000. Habitatgebruik en aantalsontwikkelingen van Gewone zeehonden in de Oosterschelde en het overige Deltagebied. Alterra-rapport 078. Alterra Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen.
- Strucker, R.C.W., Arts, F.A. & Lilipaly, S., 2012. Watervogels en zeezoogdieren in de Zoute Delta 2010/2011. Rapport RWS Waterdienst BM 12.07, Vlissingen, maart 2012.
- Schouten, P., Krijgsveld, K.L., Anema, L.S.A., Boudewijn, T.J., Horssen, P.W. van, Reitsma, J.M., Kuil R.E., & Duijts, H., 2005. Integrale beoordeling van effecten van dijkverbetering op de natuurwaarden van de Oosterschelde (IBOS). Bureau Waardenburg, In opdracht van: Projectbureau Zeeweringen, Culemborg.
- Vergeer, 2009. Broedvogels van Nieuwe annex Stavenissepolder-Noordpolder, alsmede een beeld van herpeto- en zoogdierfauna. SOVON-inventarisatierapport 2009/15. SOVON vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen. In opdracht van Projectbureau Zeeweringen.
- Unie van Waterschappen, 2005. Gedragscode Flora- en Faunawet voor waterschappen. Goedgekeurd door de Minister van LNV ter goedkeuring op Goedgekeurd door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit op 10 juli 2006.

Websites:

- Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie: <http://www.rijksoverheid.nl>
- RAVON: <http://www.ravon.nl>
- Waarneming.nl: <http://www.waarneming.nl>

Bijlage 1 Wettelijk kader

In het kader van soortbescherming in Nederland is de Flora- en faunawet van toepassing, deze vormt voor dit rapport het toetsingskader. Daarnaast houdt het Projectbureau Zeeweringen bij de keuze van de bekleding en uitvoering rekening met de (niet-wettelijke beschermde) aanspoelsel- en schorplanten uit de Nota Soortenbeleid van de provincie Zeeland (2001). Omdat deze soorten niet wettelijk beschermd zijn, vallen ze buiten het toetsingskader van onderhavige soortenbeschermingstoets.

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet (2003) regelt de bescherming van in het wild voorkomende planten en dieren. In de wet is onder meer bepaald dat beschermde dieren niet gedood, gevangen of verontrust mogen worden en beschermde planten niet geplukt, uitgestoken of verzameld (algemene verbodsbepalingen, artikelen 8 t/m 12). Bovendien dient iedereen voldoende zorg in acht te nemen voor alle in het wild levende planten en dieren (algemene zorgplicht, artikel 2). Daarnaast is het niet toegestaan om de directe leefomgeving van soorten, waaronder nesten en holen, te beschadigen, te vernielen of te verstoren.

In de Flora- en faunawet zijn de soortbeschermingsbepalingen uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn geïmplementeerd. De Flora- en faunawet heeft dan ook belangrijke consequenties voor ruimtelijke plannen. De interpretatie van de wet is in 2009 aangescherpt.

Algemene zorgplicht, artikel 2 Flora- en faunawet

In het kader van de Flora- en faunawetgeving geldt dat alle dieren en planten een zekere mate van bescherming genieten, omdat hun bestaan op zichzelf waardevol is, zonder te kijken welk nut de dieren en planten voor de mens kunnen hebben. Dit wordt de intrinsieke waarde genoemd. Vanuit deze intrinsieke waarde is de algemene zorgplicht als vorm van "basisbescherming" opgenomen (artikel 2). Hierin staat dat iedereen voldoende zorg in acht dient te nemen voor de in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving. Ook mag men het welzijn van dieren niet onnodig aantasten en dieren onnodig laten lijden. De algemene zorgplicht geldt voor alle in het wild levende diersoorten, ook voor de soorten die niet als beschermde soort aangewezen zijn onder de Flora- en faunawet. Het is een aanvulling op de algemene verbodsbepalingen die uitsluitend betrekking hebben op beschermde soorten. Het artikel biedt de mogelijkheid om op te treden tegen ongewenste handelingen tegenover beschermde dieren en planten, welke niet nadrukkelijk in één van de verbodsbepalingen zijn genoemd. Er bestaat geen wettelijke sanctie op overtreding. Wel kunnen activiteiten door de nieuwe Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) worden stilgelegd.

Verbodsbepalingen

De algemene verbodsbepalingen, die handelingen verbieden die het voortbestaan van planten en diersoorten mogelijk in gevaar brengen, is een belangrijk onderdeel van de Flora- en faunawet. Deze verboden zorgen ervoor dat in het wild levende soorten zoveel mogelijk met rust worden gelaten. De belangrijkste, voor ruimtelijke plannen relevante wettelijke bepalingen staan hieronder genoemd.

Algemene verbodsbepalingen Flora- en faunawet (artikelen 8 t/m 12)

Artikel 8. Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9. Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10. Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11. Het is verboden nesten, hopen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12. Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Vrijstelling en ontheffing

Bij ruimtelijke plannen, met mogelijke gevolgen voor beschermde planten en dieren, is het verplicht om vooraf te toetsen of deze leiden tot overtreding van algemene verbodsbepalingen. Wanneer dat het geval dreigt te zijn, moet onderzocht worden of er maatregelen te nemen zijn om dit te voorkomen of om de gevolgen voor beschermde soorten te verminderen. Onder bepaalde voorwaarden geldt een vrijstelling, wordt door het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I) goedkeuring gegeven aan de mitigerende maatregelen of is het mogelijk van de minister van EL&I ontheffing van de algemene verbodsbepalingen te krijgen voor activiteiten op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Ten aanzien van de criteria die voor vrijstellingen en ontheffingen gelden, zijn verschillende groepen soorten onderscheiden (Tabel 1, 2 en 3). Deze groepen worden benoemd in het "Besluit van 28 november 2000, houdende regels voor het bezit en vervoer van en de handel in beschermde dier- en plantensoorten", kortweg genoemd "Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten". Dit besluit heeft de status van een AMvB. Onderstaande heeft betrekking op vrijstellingen en ontheffingen voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Voor andere activiteiten gelden andere regels.

Tabel 9: Beschermingscategorieën AMvB artikel 75 Flora- en faunawet.

Categorie		Ontheffing of vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkelingen
Tabel 1	Algemene soorten	Algemene vrijstelling van de verboden 8 tot en met 12, wel zorgplicht, m.u.v. artikel 10.
Tabel 2	Overige soorten	Vrijstelling mogelijk, mits gebruik wordt gemaakt van een door de minister goedgekeurde gedragscode; anders ontheffing noodzakelijk (toetsing aan gunstige staat van instandhouding en zorgvuldig handelen). Eventueel mitigatie- en compensatieplicht. Ook kan door het ministerie een beschikking worden afgegeven waarin goedkeuring wordt gegeven voor maatregelen ter voorkoming van het overtreden van verbodsbepalingen. Deze goedkeuring heeft de vorm van een afwijzing van de ontheffingsaanvraag, m.u.v. artikel 10.
Tabel 3	Soorten van bijlage 1 van AmvB	Voor volgens art 75 lid 6 bij AMvB aangewezen soorten geldt een zwaar beschermingsregime. Voor deze soorten geldt, ook wanneer wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode, geen vrijstelling voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Ontheffing voor het overtreden van verbodsbepalingen kan alleen verleend worden wanneer: <ol style="list-style-type: none"> er geen andere bevredigende oplossing bestaat; er sprake is van een bij AMvB bepaald belang. Voor deze groep is per AMvB bepaald dat een ontheffing verleend kan worden (met inachtneming van het voorgaande) bij: <ul style="list-style-type: none"> *dwingende reden van groot openbaar belang; *ruimtelijke ontwikkeling en inrichting (zolang er geen sprake is van benutting of gewin van de beschermde soort); *enkele andere redenen die geen verband houden met ruimtelijke ontwikkeling, zoals volksgezondheid, openbare veiligheid, voorkomen van ernstige schade; *er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort; *er zorgvuldig wordt gehandeld. Ook kan door het ministerie een beschikking worden afgegeven waarin goedkeuring wordt gegeven voor maatregelen ter voorkoming van het overtreden van verbodsbepalingen. Deze goedkeuring heeft de vorm van een afwijzing van de ontheffingsaanvraag.

Categorie		Ontheffing of vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkelingen
Tabel 3	Soorten op Bijlage IV Europese Habitatrichtlijn	<p>Voor volgens art 75 lid 6 aangewezen soorten die voorkomen op bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt een zwaar beschermingsregime. Voor deze soorten geldt, ook wanneer wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode, geen vrijstelling voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Ontheffing voor het overtreden van verbodsbepalingen kan alleen verleend worden wanneer:</p> <ol style="list-style-type: none"> er geen andere bevredigende oplossing bestaat; er sprake is van een bij AMvB bepaald belang. Voor deze groep is bij AMvB bepaald dat een ontheffing verleend kan worden (met inachtneming van het voorgaande) bij: <ul style="list-style-type: none"> *dwingende reden van groot openbaar belang <p>Nb: voor deze groep kan er geen ontheffing worden verleend op basis van het belang "ruimtelijke ontwikkeling en inrichting". Volgens de AMvB kan dit wel, echter recente uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) laten zien dat de AMvB op dit punt een onjuiste implementatie van de Europese Habitatrichtlijn is;</p> <ul style="list-style-type: none"> *enkele andere redenen die geen verband houden met ruimtelijke ontwikkeling, zoals volksgezondheid, openbare veiligheid, voorkomen van ernstige schade; *er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort; *er zorgvuldig wordt gehandeld. <p>Ook kan door het ministerie een beschikking worden afgegeven waarin goedkeuring wordt gegeven voor maatregelen ter voorkoming van het overtreden van verbodsbepalingen (EL&I hanteert nu de term "Positieve Afwijzing"). Deze goedkeuring heeft de vorm van een afwijzing van de ontheffingsaanvraag.</p>

Vogels

Vanwege de bepalingen in de Europese Vogelrichtlijn, die overgenomen zijn in de Flora- en faunawet, geldt voor vogels een afwijkend beschermingsregime. De Vogelrichtlijn staat een ontheffing alleen toe wanneer:

- geen andere bevredigende oplossing voor handen is;
- tevens sprake is van één van de volgende belangen:
  - Bescherming van flora en fauna.
  - Veiligheid van luchtverkeer.
  - Volksgezondheid en openbare veiligheid.

Dit betekent dat voor het verstoren van broedende vogels, hun eieren of jongen slechts in uitzonderlijke gevallen ontheffing wordt verleend voor een ruimtelijke ingreep, namelijk als voldaan is aan bovenstaande voorwaarden. In de praktijk betekent dit dat voor vogels gestreefd moet worden naar het voorkómen van het overtreden van verbodsbepalingen. In veel gevallen is overtreding van verbodsbepalingen te voorkomen door (versturende) werkzaamheden buiten het broedseizoen (de perioden dat het nest in gebruik is voor het broeden of grootbrengen van jongen) uit te voeren of aan te laten vangen.

Jaarrond beschermde nesten

Binnen de groep van vogels zijn er soorten waarvan het nest wordt aangemerkt als een zogenaamde "vaste rust- of verblijfplaats". Dergelijke verblijfplaatsen zijn jaarrond beschermd onder artikel 11 van de algemene verbodsbepalingen, en vormen de meest streng beschermde groep. Vaste rust- en verblijfplaatsen van vogels zijn aangewezen in de "aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten" (Ministerie van LNV, 2009) en bestaan uit de categorieën van vogelsoorten opgenomen in Tabel 10.

Tabel 10: Categorieën broedvogels met jaarrond beschermde nestplaats.

Categorie	Type verblijfplaatsen
Categorie 1	Vaste rust- en verblijfplaatsen; nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaatsen.
Categorie 2	Nesten van koloniebroeders; nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn, of afhankelijk van bebouwing of biotoop.
Categorie 3	Honkvaste broedvogels en vogels afhankelijk van bebouwing; nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn, of afhankelijk van bebouwing of biotoop.
Categorie 4	Vogels die zelf niet in staat zijn een nest te bouwen; vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.
Categorie 5	Niet jaarrond beschermd, inventarisatie gewenst; nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Of voor het (buiten het broedseizoen) wegnemen van jaarrond beschermde vaste rust- en verblijfplaatsen een ontheffing noodzakelijk is, dient te worden vastgesteld met behulp van een zogenaamde omgevingscheck. Daarnaast is de noodzaak tot een ontheffing mede afhankelijk van de mogelijkheid tot mitigeren (inclusief het aanbieden van vervangende nestgelegenheid) van negatieve effecten.

Plicht om vooraf te toetsen

Bij de ontwikkeling van plannen voor ruimtelijke ingrepen of voornemens voor het uitvoeren van werkzaamheden, dient vooraf goed te worden beoordeeld of er mogelijke nadelige consequenties voor beschermde inheemse soorten zijn. In beginsel is daarvoor de initiatiefnemer zelf verantwoordelijk. Deze moet tijdens de uitwerking van zijn plannen of tijdens het plannen van werkzaamheden het volgende in kaart brengen:

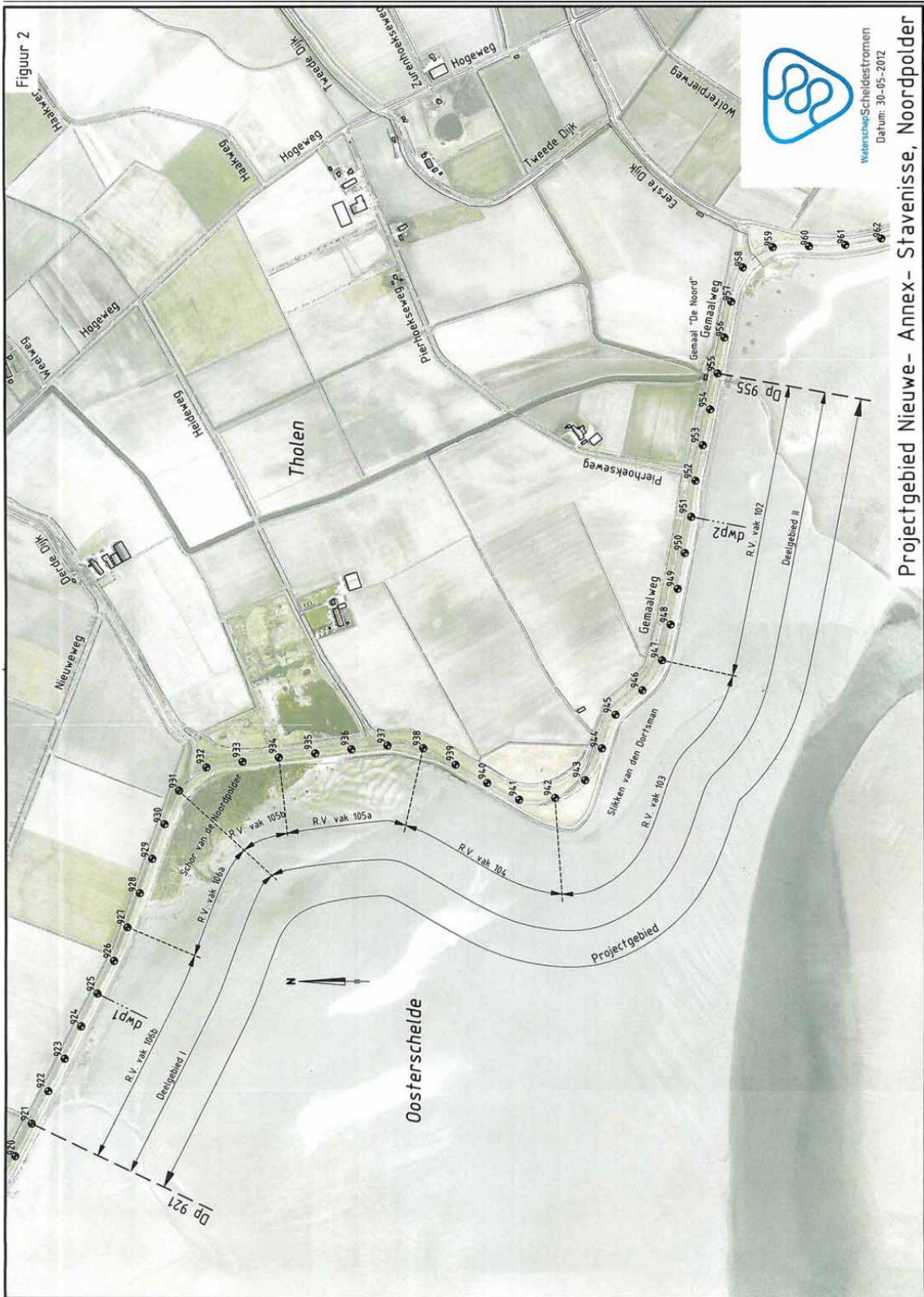
- Welke beschermde dier- en plantensoorten komen in en nabij het plangebied voor?
- Heeft het realiseren van het plan of de uitvoering van geplande werkzaamheden gevolgen voor deze soorten?
- Zijn deze gevolgen strijdig met de algemene verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet betreffende planten op hun groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving?
- Is het mogelijk het plan of de voorgenomen werkzaamheden zodanig aan te passen dat dergelijke handelingen niet of in mindere mate gepleegd worden, of zodanig uit te voeren worden dat de invloed op beschermde soorten verminderd of opgeheven wordt?
- Is, voor de uitvoering van plannen of werkzaamheden, vrijstelling mogelijk of ontheffing (artikel 75 van de Flora- en faunawet) van de verbodsbepalingen vereist betreffende planten op de groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving (tabel 3, soorten van bijlage 1, AMvB)?
- Is er, op basis van een gedegen maatregelenpakket ter voorkoming van het overtreden van verbodsbepalingen, zicht op een beschikking van het ministerie waarin goedkeuring wordt gegeven voor dit maatregelenpakket (EL&I hanteert nu de term "Positieve Afwijzing", eerder werd een ontheffing afgegeven) (tabel 3, soorten van Bijlage IV Europese Habitatrictlijn)?
- Welke voorwaarden zijn verbonden aan vrijstellingen of ontheffingen en welke consequenties heeft dit voor de uitvoering van het plan?

Natuurbeschermingswet 1998

Sinds 1 oktober 2005 is de Natuurbeschermingswet 1998 van kracht. De gebiedsbescherming uit de Vogelrichtlijn en de Habitatrictlijn (Natura 2000) is vanaf deze datum volledig geïmplementeerd in de Natuurbeschermingswet 1998. De toetsing aan de Natuurbeschermingswet vindt plaats in de 'Passende Beoordeling dijktraject Nieuwe-annex-Stavenissepolder, Noordpolder [33].' (ARCADIS, 2012a).

De soortbeschermende werking van de Vogel- en Habitatrictlijn is opgenomen in de Flora- en faunawet.

Bijlage 2 Projectgebied

Waterschap Scheideströmen
Datum: 30-05-2012

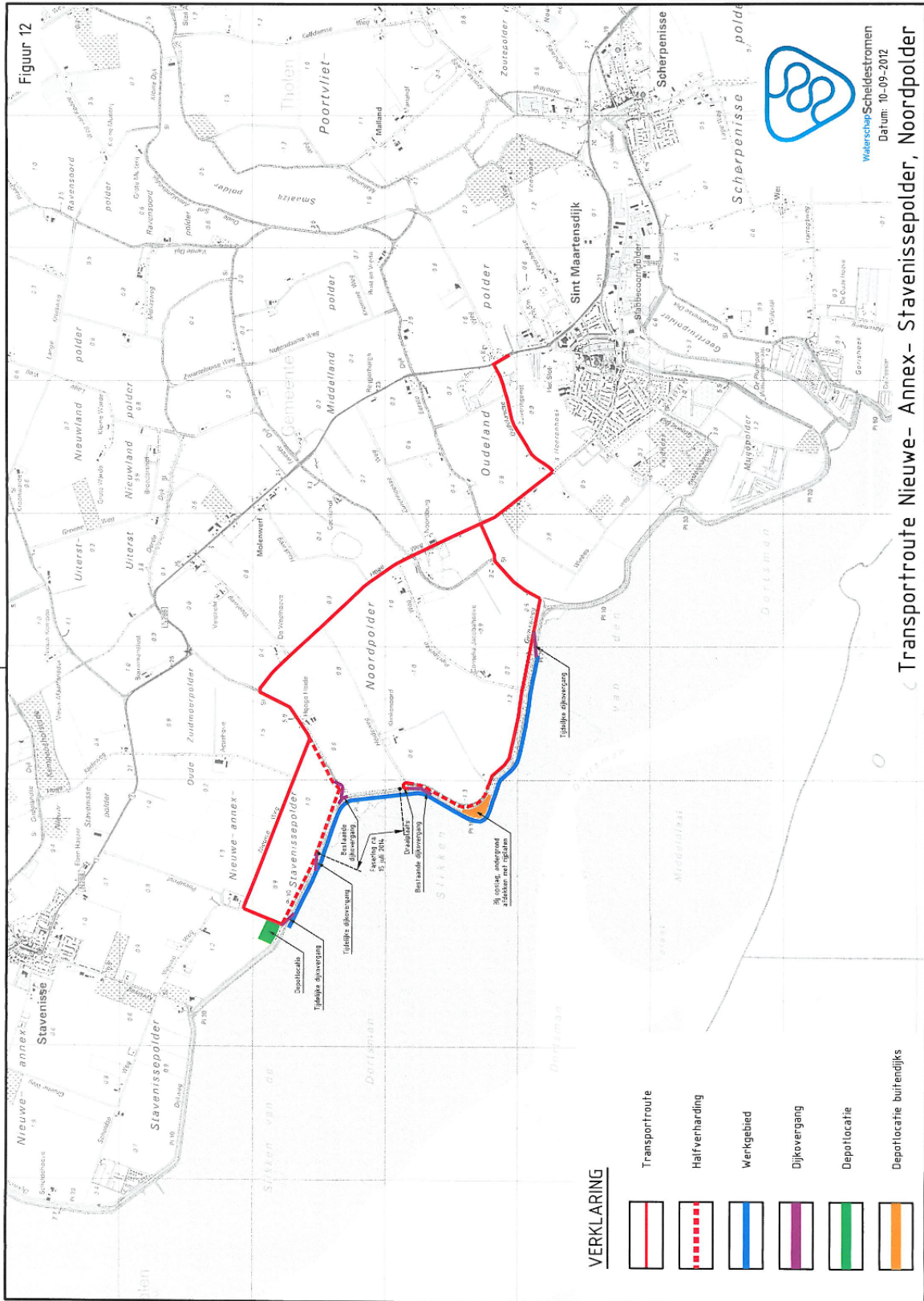
Projectgebied Nieuwe- Annex- Stavenisse, Noordpolder

Bijlage 3

Transportroutes en depotlocaties

Colofon

SOORTENBESCHERMINGSTOETS DIJKTRAJECT NIEUWE- ANNEX-STAVENISSEPOLDER, NOORDPOLDER [33] OOSTERSCHELDE - DEELPRODUCT

OPDRACHTGEVER:

Projectbureau Zeeweringen
PZDB-R-12316

STATUS:

Definitief

AUTEUR:

drs. A.J.J. Schoenmakers

GECONTROLEERD DOOR:

drs. J.H. Beekman

VRIJGEGEVEN DOOR:

ir. E.P.A.G. Schouwenberg

7 november 2012

076698431:0.5

ARCADIS NEDERLAND BV
Utopialaan 40-48
Postbus 1018
5200 BA 's-Hertogenbosch
Tel 073 6809 211
Fax 073 6144 606
www.arcadis.nl
Handelsregister 9036504